

BEKENDMAKING

HANDREIKING

Bekendmakingen 1939-1946

Op 18 November 1941 heeft me telefoonlijn door doorsnijding o den Amersfoortschestraatweg alw Buss...

BUITENGEWONE OPROEPING VAN BUITENGEWONE DIENSTPLICHTIGEN.

De Burgemeester van ROTTERDAM roept, in opdracht van de Regering, op om zich met spoed in werkelijken dienst te begeven: de buitengewone dienstplichtigen, bestemd voor:

de wegentroepen

Bekendmaking

De vijand is verdreven! De opbouw kan beginnen. Dankbaar buigen wij ons voor God. Eerbiedig begroeten wij onze geliefde Koningin Wilhelmina, die zoo groote volharding heeft gestreden en die met hulp der vrien...

weermacht toebehoorende vel nabij dat punt aan Huizen, Blaricum en en is van de grens der

Bekendmaking

Aangezien in den afgelopen nacht getracht is een trein te doen ontspreken, wordt op last van de Duitsche overheid, met ingang van heden tot nader order, voor de gemeente Leeuwarden en voor Huizum en den Groninger Straatweg het

sluitingsuur

op 19 uur

en het

SPER-UR

BTMACHUNG

Reichskommissar für die besetzten niederlande der Provinz Nord-Holland mit Rücksicht auf Lage die vollziehende Gewalt übernehmen. Ich dem Generalstaatsrat der Luftwaffe Luftgau Holland. Er handelt nach meinen

KENNISGE

- 1. In overleg met den Rijkscommissaris van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland overg...
- 2. Met de uitvoering heb ik hedenaf-generaal de heer van Laifgum Holland, belast. Hij ha...
- 3. Ik bezocht: a. In alle openbare en particuliere bedr...

MILITAIR GEZAG

Beperking Rechtsverkeer

Bij Koninklijk Besluit van 9 September 1941 (No. E75) is het Rechtsverkeer Zonder voorafgaande toestemming verboden op straffe van nietigheid te gaan of handelingen te verrichten tot zich in bevrijd gebied van...

BEKENDMAKING

Nu de Duitse Weermacht door de overmacht van de Anglo-Amerikaansche strijdkrachten gedwongen wordt binnenkort het Nederlandsche grondgebied te ontruimen, worden aan de Nederlandsche bevolking de volgende aanwijzingen gegeven:

- 1. Van ieder Nederlander wordt verwacht dat hij strikt de bevelen volgt van de bevoegde commandanten van de Geallieerde- en Binnenlandsche strijdkrachten. In de periode van gezagsovergang mogen er geen samenscholingen noch eigenmachtige handelingen voorkomen.

BEKANNTMACHUNG

Jetzt, da die Wehrmacht durch die Uebermacht der Anglo-Amerikanischen Streitkräfte gezwungen wird sich nach Deutschland zurückzuziehen, wird allen Deutschen Soldaten und der Deutschen Polizei folgendes mitgeteilt:

- 1. Der Reichsminister Dr. Goebbels, welcher in DAS REICH während 5 Jahren Deutschlands Kriegsausichten beurteilt hat, kam in seiner jüngsten Radiorede zu der Schlussfolgerung, dass die einzige Möglichkeit für Deutschland zu siegen auf den V-Waffen und den kleinen U-Booten beruht. Hiermit sagte er: DER KRIEG IST VERLOREN!
- 2. Ohne Industriegebiete, ohne Reservelen und ohne Uebermacht der Luftwaffe ist der Krieg für Deutschland verloren. Die Deutsche Führung will aber diesen wahnsinnigen Krieg fortsetzen bis zu ihrer Todesstunde. Sie will das Deutsche Volk in den Tod mitnehmen. Um auch das Niederländische Volk!
- 3. Das Niederländische Volk will aber nicht sterben und soll nicht sterben. Dieses Volk sagt NEIN gegen jeden feigen Versuch von der deutschen Führung es ins Verderben zu stürzen.

BEKENDMAKING

VERLENGING „AUSWEISE“ SPERGEBIED SCHEVENINGEN EN CLINGENDAAL

Inwoners Scheveningen

In verband met den afloop van den geldigheidsduur der aan de Nederlandsche inwoners van het vestinggebied SCHEVENINGEN uitgereikte „Ausweise“ „Ausweise“ ter verlening kan te bieden in perceel Dijkstraat 23 (Postbureau), alhier.

Niet-inwoners van he

Als „Ausweise“, welke verstrekt zijn aan personen Scheveningen en Clingendael woonachtig zijn, worden van verlening verweigerd. „Nietwettiger“ 31 Maart a.s. in verband hiermede zal aan de Catterburg 4b, alhier, met ingang van 12 Maart openstelling der „Ausweisen“ ter verlening aan de De aanbidding kan volgens onderstaande regels tusschen 9.00 en 10.00 uur, waarbij de bijdrage te worden getoond. Grootse bedrijven en installaties van hun personeel gestelde „Ausweise“ gezant „Ausweise“ dienen verstrekt te gaan van in bescheiden (werkgeversverklaringen, doktersadvies) dat de omstandigheden, welke aanleiding waren tot de noo aanwinst zijn. Zonder overneming van deze is niet verlening.

Bekendmaking

Naar aanleiding van de door een misdadige groep gepubliceerde oproep, om U in te zetten voor de voedselvoorziening van ROTTERDAM, waarschuwen wij met de meeste klem, tegen het gehoorgeven aan deze oproep.

De aantrekkelijke voorwaarden, verbonden aan het rooien van aardappelen in Drenthe hebben geen andere bedoeling dan met drogedrenen een groot gedeelte der be...

A. Jongste Augustus 2023

De voedselvoorziening is geveerd. Omzins om met waarborgen de Eilanden om Rotterdam, bij een behoorlijke Distributie, gemakkelijk 5 Kilogram per hoofd per week.

Het is volledig in strijd met onze Vaderlandsche belangen, wanneer hier door wie dan ook gehoor wordt gegeven aan deze oproep.

De geheele oproep is een doortrapte misleiding. Zij die ondanks deze waarschuwing zich toch aanmelden, stellen zich vrijwillig beschikbaar voor vijandelijke diensten, en zullen zich als zoodanig te verantwoorden hebben.

DOODSTRAF

het Politiestandrecht in Groningen werden ons overtreding der verordeningen van het NDRECHT, ter dood veroordeeld:

- THOMA, fabrieksarbeider
- PAULINUS NIEUWOLD, arbeider
- KLEEFMAN, fabrieksarbeider
- Gerrit IMBOG, klinker
- anus KLEEFMAN, „
- WILHELM VAN ROSSUM, student
- D TERPSTRA, boerenzoon
- CORNELIS LUNSTRA, landarbeider

DOORDEEL IS VOLTROKKEN

GRONINGEN, den 4 Mei 1943

De Höhere 4/- und Polizeiführer

VERBODEN TE DANSEN

De Commissaris der Koningin in de Provincie Groningen uitoefenende het Centraal Nederlandsch gezag in zijn provincie;

bepaalt

dat het verboden is zoowel in het openbaar als in een besloten kring gelegenheid tot dansen te geven. Overtreding van dit verbod, dat terstond in werking treedt, zal worden bestraft.

Groningen, 18 Mei 1940.

De Commissaris der Koningin voornoemd: J. LINTHORST HOMAN.

Dit rapport maakt onderdeel uit van het project 'Mobilisatie, accommodatie, repressie en bevrijding. De oorlog in bekendmakingen (1939-1946)', gefinancierd door het Mondriaan Fonds, als onderdeel van het programma 75 jaar vrijheid (2021-2023).

Auteur: **Anke Jongste**
Vormgeving: **Ellen Bouma**
Augustus 2023

Op deze publicatie is een Creative Commons Naamsvermelding-licentie van toepassing. Deze publicatie mag worden bewerkt, doorgestuurd, geüpload, gedownload, gekopieerd en anderszins verspreid, zolang de titel van de publicatie en de naam van de maker vermeld worden. De gehele licentietekst is te vinden op: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Als je deze publicatie wilt hergebruiken kun je de volgende methode van naamsvermelding aanhouden:
Handreiking bekendmakingen 1939-1946 CC BY 4.0

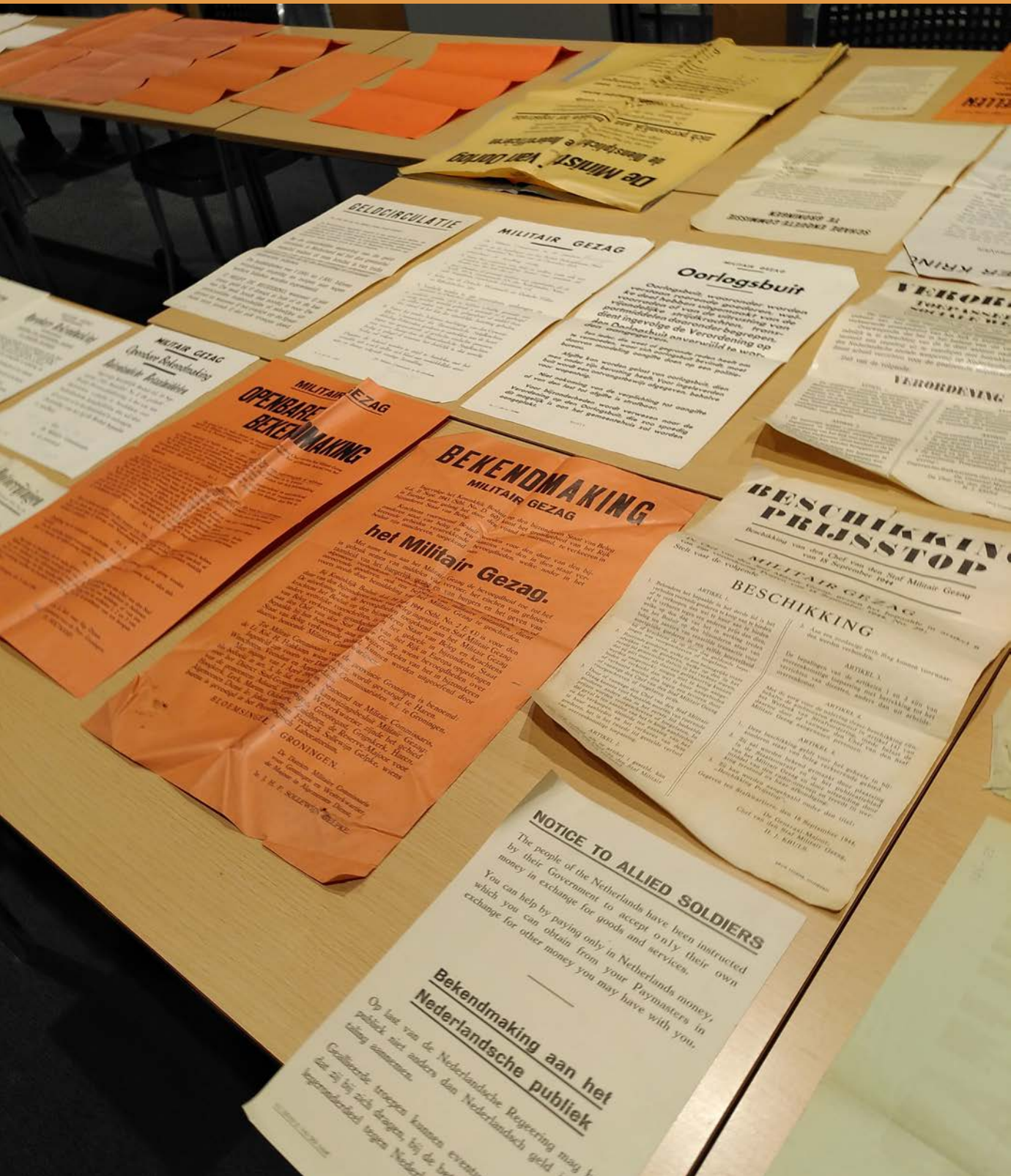
**NETWERK
OORLOGS
BRONNEN**

Foto omslag: Collage bekendmakingen

INHOUD

1. TER INLEIDING	5
1.1 Voor wie is deze Handreiking?	5
1.2 Waarom deze Handreiking?	5
1.3 Wat is een 'bekendmaking'?	6
1.4 Een korte geschiedenis van bekendmakingen	7
2. TIPS VOOR HET BESCHRIJVEN VAN BEKENDMAKINGEN	17
2.1 Hoe herken je een bekendmaking?	17
2.2 Hoe beschrijf je een bekendmaking?	19
2.3 Websites: tips voor verificatie en context	47
3. WO2-THESAURUS, WO2-BIOGRAFIEËN EN WIKIDATA	50
3.1 Toepassen van gestandaardiseerde terminologiebronnen	50
3.2 Termen uit de WO2-Thesaurus toepassen	50
3.3 Persoonsnamen uit de WO2-Biografieën Thesaurus toepassen	51
4. TOT SLOT	52
LITERATUURLIJST EN WEBSITES	53
BIJLAGE: VOORBEELD BESCHRIJVINGSMODEL	54

Bekendmakingen uit collectie Groninger Archieven/OVCG. Fotografie Anke Jongste.

1. TER INLEIDING

1.1 Voor wie is deze Handreiking?

Deze *Handreiking bekendmakingen 1939-1946* is ontwikkeld voor alle collectiehouders in Nederland die documenten uit de Tweede Wereldoorlog in Nederland beheren. Onder collectiehoudende instellingen worden primair archieven, musea, herinneringscentra, historische verenigingen en particuliere collectieverzamelaars verstaan. De Handreiking is geschikt om zowel fysieke – papieren – bekendmakingen als scans van bekendmakingen te beschrijven.

1.2 Waarom deze Handreiking?

Deze Handreiking probeert collectiehouders suggesties te geven in het proces van identificeren, beschrijven en contextualiseren. Dit alles vanuit de gedachte dat meer uniformiteit in de collectieregistratie de uitwisselbaarheid en vindbaarheid van deze belangrijke historische bronnen verbetert. Collectiehouders gebruiken verschillende collectieregistratiesystemen. Deze Handreiking gaat niet specifiek in op deze systemen, maar geeft aanbevelingen voor een beschrijvingsmodel waarmee collectiehouders zelf de gewenste aanpassingen kunnen doorvoeren in hun specifieke omgeving.

1.2.1 Hoge informatiewaarde van de bron 'bekendmakingen'

Bekendmakingen bevinden zich met name in de [BeeldbankWO2](#), een gezamenlijk initiatief van een dertigtal instellingen met collecties over de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast duiken ze op in een veelvoud van regionale en lokale beeldbanken in Nederland. In de praktijk zijn bekendmakingen vaak niet of summier beschreven. De informatiewaarde van een bekendmaking is echter zoveel groter. Deze Handreiking is een hulpmiddel om – op basis van zoveel mogelijk gestandaardiseerde beschrijvingselementen – de informatie op de bekendmakingen beter te duiden en contextualiseren.

1.2.2 Uniformiteit

Standaardisatie van beschrijvingen voorkomt dat een instellings-, plaats- of persoonsnaam op verschillende manieren wordt geschreven. Met name bij de uitwisseling van data tussen digitale systemen is het van cruciaal belang dat er eenduidigheid is. De naam van de Rijkscommissaris in Nederland, Arthur Seyss-Inquart, is hier een goed voorbeeld van. Deze en andere persoonsnamen worden snel verkeerd gespeld. Een unieke, eenduidige verwijzing naar een identifier van een persoon bevordert de uniformiteit en uiteindelijk de mate waarin bronnen online te vinden zijn.

Bekendmaking uitgevaardigd door Arthur Seyss-Inquart, 24 september 1944. Collectie NIOD, beeldnummer 106520.

1.3 Wat is een 'bekendmaking'?

Het begrip 'bekendmaking' kan worden gedefinieerd als een algemeen gebruikt communicatiemiddel om een nieuwe wet, regeling of mededeling van de overheid bekend te maken aan de bevolking. Een bekendmaking wordt doorgaans ondertekend door een gezagsdrager, bijvoorbeeld door een burgemeester, commissaris van de koningin of een lokale hoofdcommissaris van de politie.

Bekendmaking

v. (-en),

1. het bekendmaken;
2. geschrift waarin iets ter algemene kennis wordt gebracht.

*Bron: Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal – 1950.
Nederlands woordenboek (7e druk), betekenis & definitie 'Bekendmaking',
www.ensie.nl/van-dale/bekendmaking.*

Het begrip 'bekendmaking' bestaat nog steeds: onder officiële bekendmakingen vallen onder andere vergunningsaanvragen, omgevingsvergunningen, regelgeving, evenementenvergunningen en bestemmingsplannen.¹

Volgens de archiefterminologie is het begrip 'bekendmaking' een document waarin iets ter algemene kennis wordt gebracht. In onderstaand kader staan een aantal voorbeelden van verschillende vormen van bekendmakingen: proclamatie, affiche of aanplakbiljet, prospectus, brochure, advertenties of annonces.

¹ Gemeente Groningen, Bekendmakingen en regelingen, <https://gemeente.groningen.nl/bekendmakingen-en-regelingen>.

Bekendmaking, publicatie

Document waarin iets ter algemene kennis wordt gebracht.

Toelichting:

- Een bekendmaking in plechtige vorm is een *proclamatie*.
- Een bekendmaking aan te plakken op openbare plaatsen is een *affiche* of *aanplakbiljet*.
- Een *prospectus* is een algemene kennisgeving betreffende een voorgenomen zakelijke onderneming, bijvoorbeeld een omvangrijke aanbesteding of uitgifte van waardepapieren, of een staat van aangeboden goederen of diensten; een synoniem van deze laatste vorm is de verkoopcatalogus en de veilingcatalogus, en als het alleen om diensten gaat, de *brochure*.
- Advertenties of annonces komen als bijlagen bij archiefstukken voor, als knipsel of bewijsmateriaal van een dagblad of periodiek.

*Bron: Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen
(’s-Gravenhage: Stichting Archiefpublicaties 2003).*

In deze Handreiking behandelen we alleen de eerste twee vormen van bekendmakingen:

- Proclamaties: een bekendmaking in plechtige vorm.
- Aanplakbiljet of affiche: een bekendmaking aan te plakken op openbare plaatsen.

1.4 Een korte geschiedenis van bekendmakingen

Vanaf 1814 worden nieuwe wetten in de *Staatscourant* gepubliceerd: deze waren pas van kracht nadat ze in het dagblad waren gepubliceerd.² De laatste papieren versie van de *Staatscourant* verschijnt op 1 juli 2009. Sinds die dag zijn bekendmakingen over wetten en regelingen alleen online te raadplegen, op de website www.officielebekendmakingen.nl.³

1.4.1 Bekendmaking op aanplakbiljet

Naast de publicatie van bekendmakingen in de *Staatscourant* en in andere kranten, laten de autoriteiten de bekendmakingen ook op aanplakbiljetten afdrukken. Deze worden op speciale aanplakborden en -zuilen in dorpen en steden opgehangen.⁴ Het zijn gedrukte posters in de openbare ruimte. Niet alleen wetten en maatregelen worden op deze manier aan de bevolking ter kennisgeving openbaar gemaakt, maar ook oproepen, waarschuwingen of mededelingen.

² Historiek, 'Staatscourant verschijnt voor het laatst op papier,' (1 juli 2009), <https://historiek.net/staatscourant-verschijnt-voor-het-laatste-op-papier/5117/>.

³ Officiële bekendmakingen.nl, <https://www.officielebekendmakingen.nl/>.

⁴ In het gemeentearchief van de gemeente Groningen zijn documenten opgenomen waarin de plaatsing van aanplakborden en zuilen, en ook de bijbehorende voorschriften van het aanbrengen van aanplakbiljetten. Zie collectie Groningen, [1841-23](#) en [1841-24](#).

Aanplakbiljet

o. (-ten), biljet dat aangeplakt is of moet worden, om het daarop vermelde ter algemene kennis te brengen.

*Bron: Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal – 1950.
Nederlands woordenboek (7e druk), betekenis & definitie 'Aanplakbiljet',
www.ensie.nl/van-dale/aanplakbiljet.*

Mensen lezen aangeplakte proclamaties en openbare bekendmakingen, onder andere over het instellen van een avondklok, 1945. Fotoğraf onbekend. Collectie Groninger Archieven/OVCG (2219_2739).

1.4.2 Bekendmakingen in en rondom de Tweede Wereldoorlog

In en rondom de Tweede Wereldoorlog zijn er grofweg drie periodes te onderscheiden:

1. Mobilisatieperiode: 1939-1940 Tijdens de mobilisatieperiode voorafgaand aan de Duitse inval in Nederland op 10 mei 1940 gebruiken de Nederlandse autoriteiten bekendmakingen om de bevolking in te lichten over mogelijke luchtaanvallen. Al in augustus 1939 worden in Nederland de eerste bekendmakingen opgehangen met 'nieuwe gedragsregels' voor de inwoners om zich te beschermen hiertegen.

Openbare Bekendmaking.

Bescherming tegen Luchtaanvallen

Aanwijzingen omtrent door de inwoners te treffen maatregelen en de te volgen gedragsregels

De Burgemeester van de Gemeente BOEKEL maakt bekend, dat ten opzichte van eventuele luchtaanvallen het volgende strikt in acht genomen moet worden:

- 1. Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst:**
Bij een luchtaanval moeten alle door of namens de door het Hoofd van den luchtbeschermingsdienst gegeven aanwijzingen onverwijld worden opgevolgd.
- 2. Luchtwachtdienst:**
Het Hoofd van den luchtbeschermingsdienst wordt van regeringswege omtrent de nadering van vijandelijke luchtvaartuigen alsmede omtrent de richting, waarin deze zich bewegen, ingelicht. Deze inlichtingen, zomede alle verdere gegevens nopens vijandelijke luchtaanvallen, welke voor de bevolking van belang kunnen zijn, worden zo mogelijk per radio-onroep uitgezonden.
- 3. Alarmeringsdienst:**
Het luchtgevaar wordt aangekondigd door signalen met toeters. Het eindigen van het gemelde gevaar voor een luchtaanval wordt kenbaar gemaakt door het luiden van de kerkklokken.
Het is verboden zich in het tijdsverloop tussen deze twee signalen zonder bepaalde noodzaak buitenshuis te bevinden of tijdens de uren, waarop in onze gemeente een verduisteringsproef wordt gehouden, zich zonder bepaalde noodzaak op den openbaren weg te bevinden.
- 4. Lichtdooving en lichttempering:**
Het uitstralen van licht uit huizen en andere gebouwen is, zodra zulks bij openbare bekendmaking wordt kenbaar gemaakt, verboden. Dit verbod wordt zwaar gestraft. Dit verbod betreft ook van buiten af zichtbare voorwerpen zoals lichtreclames, automaten, benzinepompen, kippenbokken, alsmede woonwagens, woonschepen, stilstaande voertuigen, enz. Wie zich noodzakelijk buitenshuis moet begeven, zij er op bedacht, dat ook door de geopende deur geen licht kan stralen. De speciale aandacht wordt gevestigd op de noodzakelijkheid dak- en zoldervensters goed af te dekken.
Overigens moet de bepaalde in het vorenstaande moet de verlichting van motorrijtuigen en andere voertuigen worden bedekt met eene vrijwel ondoorschijnende stof, waarin een spleet van ten hoogste 5 cm. breed en 1 cm. hoog onder het brandpunt van de lamp kan worden vrijgelaten. Motorrijtuigen mogen slechts de z.g. stadslichten voeren, rijwielen mogen niet verlicht worden.
De snelheid van het verkeer moet zoodanig beperkt worden, dat het rijden met bedekt licht of zonder licht de veiligheid van het verkeer niet in gevaar kan brengen.
- 5. Het personeel van den luchtbeschermingsdienst is gehuisvest in het Gemeentehuis te Boekel en te Venhorst in het Vereenigingsgebouw, alwaar men zich bij bominslag, brand en andere ongevallen steeds kan vervoegen.**
- 6. Schuilplaatsen en Woninginrichting:**
Als schuilplaats in een woning komt in de eerste plaats in aanmerking een haaggelegen vertrek, voorzien van stevige wanden en een afdekking met zoo weinig mogelijk deur- en raampeningen (kelder, tusschenkamer of ruime kelderkast geschikt voor een verblijf van hoogstens drie uur achter elkaar).
Voornaamste maatregelen en materialen voor het inrichten van deze schuilplaatsen: Vóór het dichtten van het vertrek: kieren en retsen dichtplakken met papier, verder dekens en gevulde zandzakken, verbandtrommels, chloorkalk-poeder, petroleum. Verlichting: elektrische zaklantaarns.
Enige levensmiddelen, in het bijzonder voor kinderen (melk); drinkwater; zit- en ligplaatsen inrichten.
Maatregelen in de woning tegen brandgevaar:
Gereed zetten: Kist met droog zand of fijn grind; breede schoppen; veel water in vaten; blusemmers en snelblussers, verbandtrommels.
Zolders en zolderkamers opruimen: ouden rommel en alles, wat erg brandbaar is, wegdoen!
- 7. Gedragsregels:**
 - a. Tijdens een luchtaanval:**
Weest kalm, houdt U rustig; weest niet nieuwsgierig; blijf binnen; volgt onmiddellijk en strikt de aanwijzingen op van de met de luchtbescherming belaste personen!
In huis: Op het signaal „Luchtalarm” gaat iedereen naar de schuilplaats, behalve de brandwacht die naar den zolder gaat. Wie in de schuilplaats geen plaats meer kan krijgen, zoekt dekking in de beneden verflieping achter de muren en pijlers. Weg van vensters en deuren!
Op straat: Onmiddellijk dekking zoeken in huizen, gebouwen, portieken en gangen in de onmiddellijke nabijheid. Bevindt men zich in een voertuig, dan plaats men dit rechts van de weg, en verlat het direct; bij duisternis eerst de lichten ervan doven; bespannen voertuigen moeten uitgespannen worden.
In een winkel of kerkgebouw: ter plaatse blijven.
In het vrije veld: bij het ontbreken van een dekking plat op de grond gaan liggen, zo mogelijk een vochtig gemaakte zakdoek of andere doek voor de mond houden.
Valt een brandbom: geen water bij de bom brengen! De bom met zand of grind bedekken; op een schop of in een emmer nemen, naar buiten dragen en op een onbrandbare onderlaag laten uitbranden! Bij het ontstaan van brand direct met de voorhanden zijnde middelen trachten te blussen en de brandweer waarschuwen. Men voorkome verdere uitbreiding door ramen en deuren gesloten te houden.
Valt een gasbom, en heeft men last van met gas gevulde lucht (reuk als in een apotheek) dan rustig het lokaal verlaten en een ander vertrek opzoeken, niet hard loopen, niet diep ademhalen, een natte doek voor neus en mond nemen. Besmette kleren uittrekken en niet met onbedekte handen aanraken. Treedt onwelzijn op, dan dadelijk rust nemen en een geneesheer laten halen.
 - b. Na een luchtaanval:**
Gewonden en gaszieken moeten ten spoedigste naar een geneeskundige hulppost worden overgebracht. Gaszieken, ook al zijn ze in staat om te loopen, moeten steeds worden vervoerd.
Water en levensmiddelen, die door gas kunnen zijn besmet, mogen niet worden gebruikt, dan na onderzoek door den ontsmettingsdienst.
Na afloop van een aanval worden de schuilplaatsen zoo goed mogelijk gelucht.
- 8. Strafbepalingen:**
Krachtens art. 12—16 der Luchtbeschermingswet wordt het overtreden der bovenstaande voorschriften bestraft met 2 jaren gevangenisstraf of 1000 boete. In geval van oorlog of oorlogsgevaar worden deze straffen verdubbeld.

De Burgemeester voornoemd:

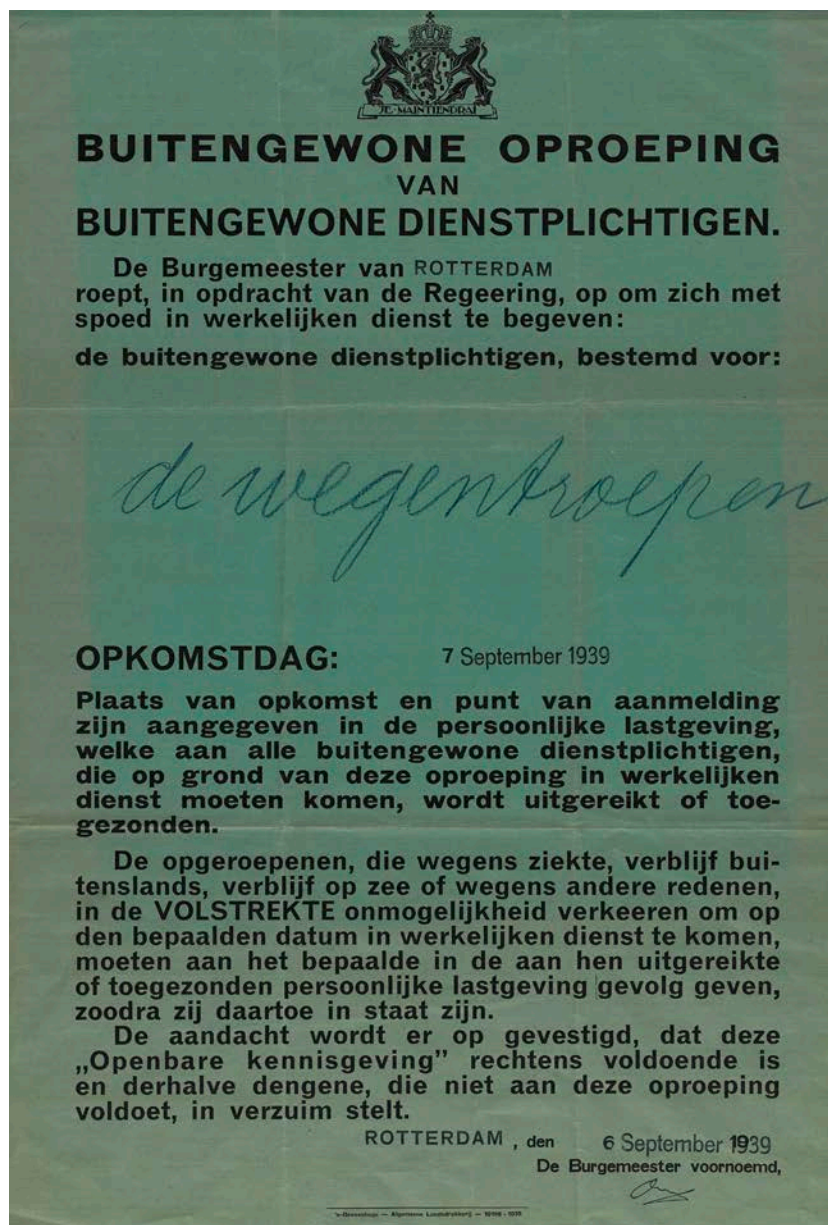
BOEKEL, Augustus 1939.

C. SCHAFRAT.

Druk: Gebrs. Bek. Veghel.

Openbare Bekendmaking: Bescherming tegen luchtaanvallen, Boekel, augustus 1939.
Collectie Oorlogsmuseum Overloon, beeldnummer 193406.

Op 3 september 1939 verklaart Groot-Brittannië de oorlog aan Duitsland. Het Nederlandse leger verkeerde toen al enige tijd in een hogere staat van paraatheid. In september 1939 ontvangen de 'buitengewone dienstplichtigen' in Rotterdam oproepen in het kader van de mobilisatie van de 'wegentropen'. Ook komt de gereguleerde distributie van levensmiddelen en brandstoffen, zoals petroleum, op gang.

Bekendmaking van oproep voor buitengewone dienstplichtigen, Rotterdam, 6 september 1939. Collectie Stadsarchief Rotterdam, beeldnummer 192915.

2. Duitse bezetting van Nederland: 1940-1945

Op 10 mei 1940 valt Duitsland Nederland binnen. Na vijf dagen strijd capituleert Nederland. Er breekt een nieuwe tijd aan. De Duitse bezetting in Nederland duurt van 15 mei 1940 tot 5 mei 1945.

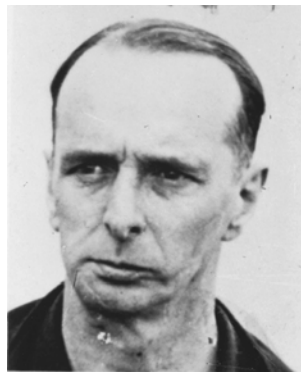
In het bezette Nederland installeren de Duitse autoriteiten een civiel bestuur. Belangrijkste reden hiervoor is de overtuiging dat Nederlanders rasverwant zouden zijn aan de Duitsers en "genazificeerd" dienen te worden. Tijdens de bezetting behoren bekendmakingen (in het Duits: Bekanntmachungen) tot de belangrijkste communicatiemiddelen die de bezetter en bestuurlijke overheden tot hun beschikking hebben om de Nederlandse burger te informeren over nieuwe verordeningen en maatregelen.

Versillende hooggeplaatste Duitse functionarissen ondertekenen honderden bekendmakingen. De drie meest voorkomende Duitse functionarissen die bekendmakingen uitvaardigen, zijn de volgende personen:

- Arthur Seyss-Inquart – Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied
- Hanns Albin Rauter – Hogere SS- en Politiechef in het bezette Nederland
- Friedrich Christiansen – Bevelhebber van de Duitse Weermacht in het bezette Nederland

Arthur Seyss-Inquart, collectie Fries Verzetsmuseum, beeldnummer 123393.

Hanns Albin Rauter, collectie NIOD, beeldnummer 35384.

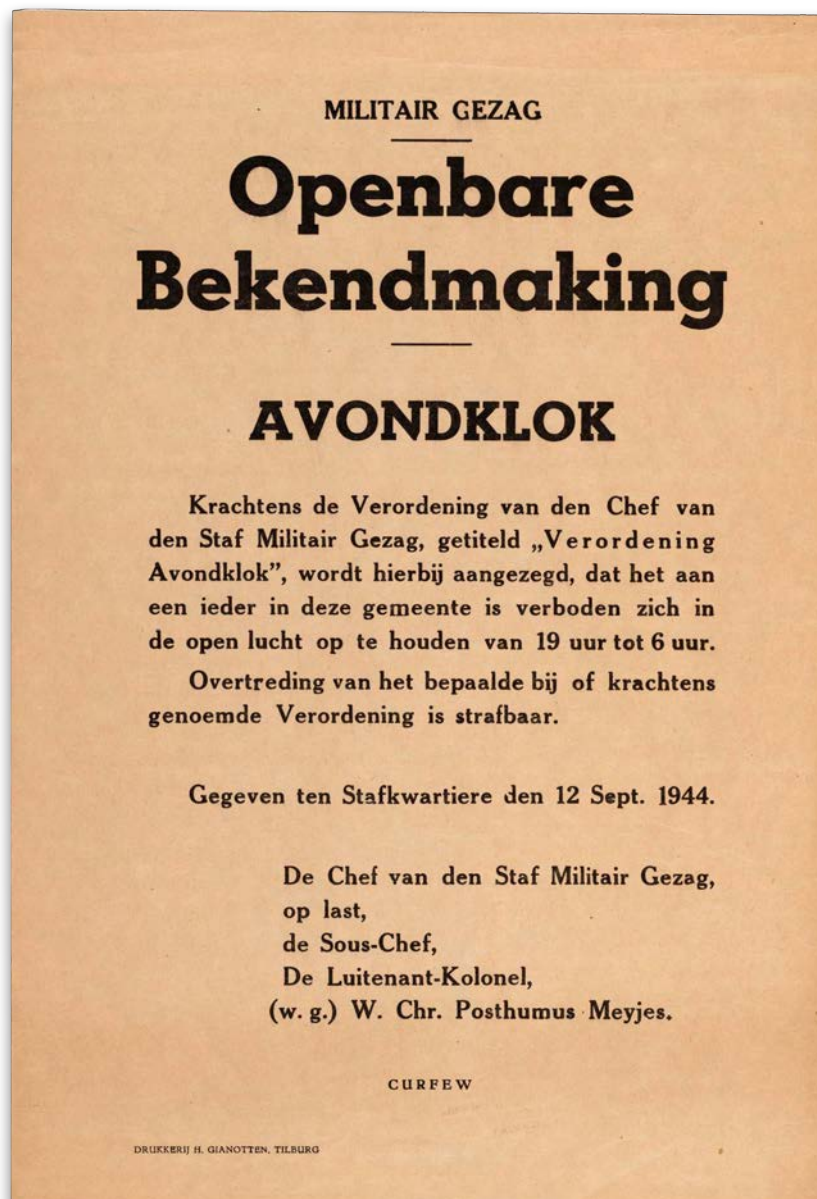

Friedrich Christiansen, collectie NIOD, beeldnummer 25900.

3. Militair Gezag na de bevrijding: 1944-1946

In september 1944 begint de bevrijding van Nederland door de geallieerde strijdkrachten. In Nederlandse gebieden waar de Duitsers verdreven zijn, voert het Militair Gezag tijdelijk het bewind, zolang de Nederlandse regering in ballingschap in Londen verblijft en de Staat van Beleg van toepassing is.

Het Militair Gezag vaardigt vele bekendmakingen uit in de bevrijde gebieden, allereerst in Zuid-Nederland en in het voorjaar van 1945 in de rest van Nederland.

Bekendmaking uitgevaardigd door het Militair Gezag, 12 september 1944. Collectie NIOD, beeldnummer 104040.

Bekendmaking over spertijd in verband met aanslagen van het verzet, 11 april 1945 te Amsterdam. Fotografie onbekend, collectie NIOD, beeldnummer 157322.

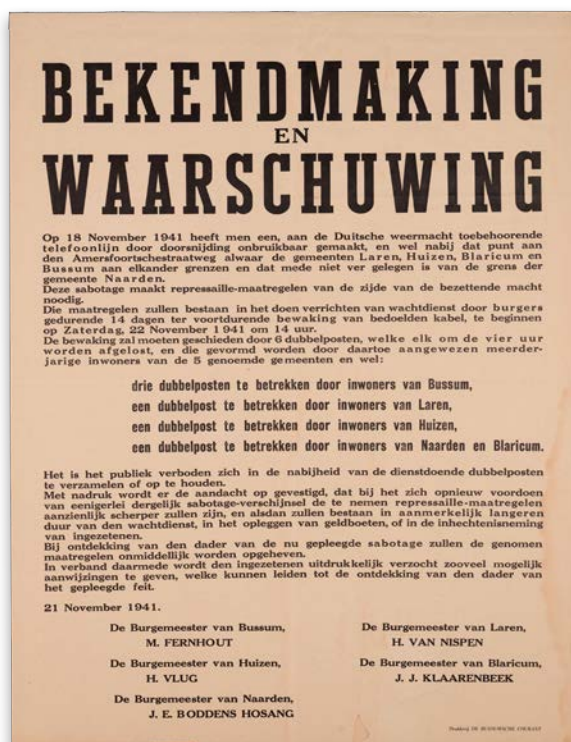
1.4.3 Voorbeelden van bekendmakingen in en rondom de Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is een bekendmaking in feite het eindresultaat van een proces van besluitvorming binnen een gelaagd systeem waarmee doorgaans zowel Duitse als Nederlandse functionarissen en instanties gemoeid zijn. Dit eindresultaat is vaak de uitkomst van een lang politiek proces, maar soms ook juist van een ultrakorte aanlooperperiode, zoals bijvoorbeeld in geval van bekendmakingen van terdoodveroordeelden.

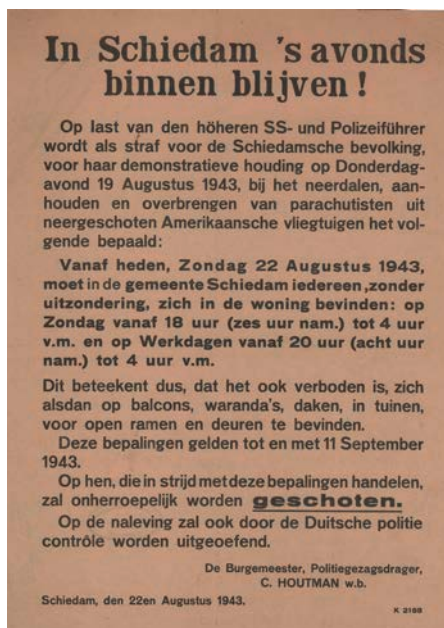
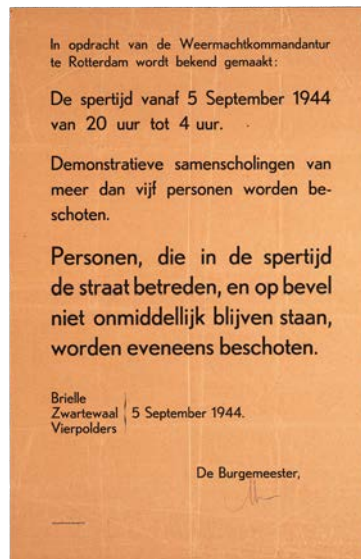
Bekendmaking, uitgevaardigd door Rauter, over de doodstraf van Jochum van Zwol tijdens de April-meistakingen in 1943. Collectie Groninger Archieven/OVCG (2223_0091).

Bekendmakingen hebben tot doel de bevolking als geheel of een bepaalde groep binnen de samenleving te informeren, te bewegen tot een zekere actie, te waarschuwen en – ten tijde van crisis en oorlog – ook te intimideren en te ontmoedigen. Bekendmakingen hebben vaak een grote invloed op het gedrag en de gemoedstoestand van burgers.

Bekendmaking en waarschuwing uitgevaardigd door een vijftal burgemeesters, 21 november 1941. Collectie NIOD, beeldnummer 106965.

Bij bekendmakingen is er sprake van een grote landelijke diversiteit. Zie bijvoorbeeld de lokale verschillen in tijd en plaats met betrekking tot de landelijk ingevoerde avondklok tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Bekendmakingen over de spertijd/avondklok. Boven links: collectie NIOD (beeldnummer 106026), boven rechts: collectie NIOD (beeldnummer 104711), onder links: collectie Oorlogsmuseum Overloon (beeldnummer 193407), onder rechts: collectie NIOD (beeldnummer 103209).

2. TIPS VOOR HET BESCHRIJVEN VAN BEKENDMAKINGEN

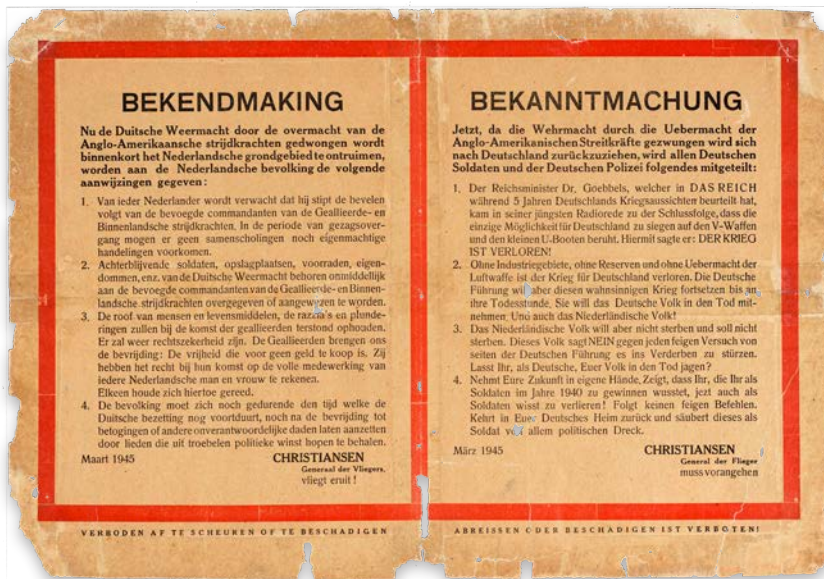
Een bekendmaking is een document waarin bepaalde informatie ter algemene kennis wordt gebracht. In deze Handreiking over bekendmakingen uit de periode in en rondom de Tweede Wereldoorlog gaan we uit van bekendmakingen die als 'bekendmaking', 'proclamatie' of als 'affiche' en 'aanplakbiljet' worden aangeduid.

2.1 Hoe herken je een bekendmaking?

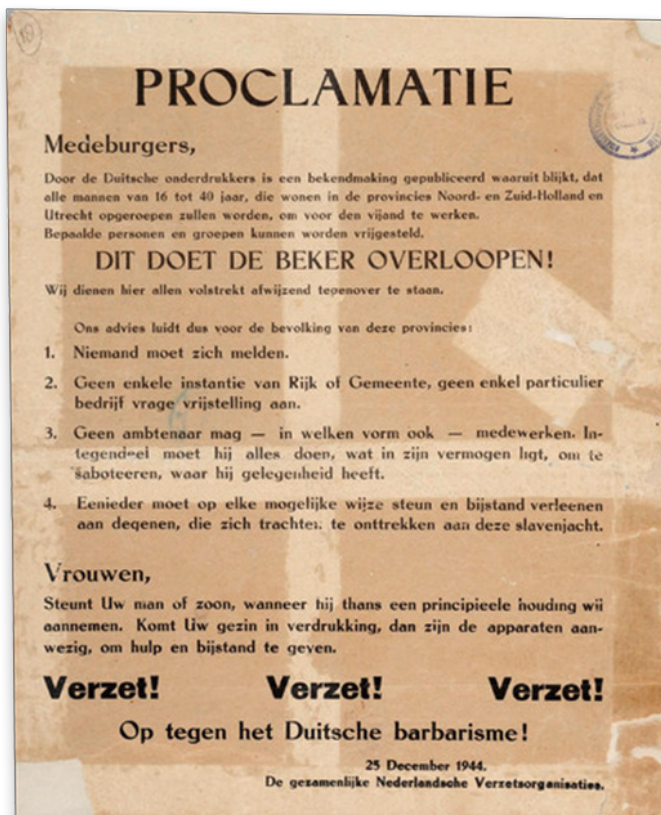
- Titel bevat vaak het woord 'bekendmaking'.
- De tekst is vaak feitelijk, gebiedend en toegespitst op het afdwingen van een bepaald gedrag.
- Illustraties (foto's, tekeningen, etc.) ontbreken vaak.
- Het bevat vaak specifieke symbolen zoals gemeentewapen, hakenkruis, etc.
- Het stuk is meestal ondertekend door een gezagsdrager (functionaris).
- Er wordt vaak een datum en plaats van publicatie genoemd.
- Een bekendmaking is vaak te herleiden naar een wet, maatregel of verordening.

Niet elk aanplakbiljet met het woord 'bekendmaking' is een bekendmaking die in onze definitie past. Er zijn aanplakbiljetten die op bekendmakingen lijken, maar dit niet zijn. Bij deze 'schijnbekendmakingen' komt de inhoud niet overeen met de definitie die in deze Handreiking wordt gevolgd, bijvoorbeeld omdat de uitvaardiger een lokaal bedrijf of verzetsgroep is. Hierna een aantal voorbeelden van aanplakbiljetten die *geen* bekendmaking zijn.

2. TIPS VOOR HET BESCHRIJVEN VAN BEKENDMAKINGEN

Affiche gemaakt door het verzet, maart 1945. Het affiche is opgemaakt in dezelfde vorm als een bekendmaking van de Duitse autoriteiten. Collectie NIOD, beeldnummer 104664.

Zogenaamde proclamatie uitgevaardigd door de Nederlandse Verzetsorganisaties, 25 december 1944. Collectie NIOD, beeldnummer 103975.

Zogenaamde bekendmaking over de voedselvoorziening in Rotterdam. Collectie NIOD, beeldnummer 103806.

2.2 Hoe beschrijf je een bekendmaking?

2.2.1 De vier W's: Wie, Wat, Waar & Wanneer

Een bekendmaking is een informatierijke bron. Er zijn meestal verbanden te leggen met gerelateerde personen, gebeurtenissen, onderwerpen, plaatsen en tijdsperiodes. Om per bekendmaking vast te stellen wat de *Wie*, *Wat*, *Waar* en *Wanneer* is, is het raadzaam een standaardprotocol per veld aan te houden.

Beantwoord bij elke bekendmaking de volgende vragen en vul het bijbehorende veld in:

Vraag	Veld	Beschrijving
Wie bracht de bekendmaking uit?	Uitvaardiger	[persoonsnaam] en/of [naam_organisatie]
Wat staat er op de bekendmaking?	Inhoud	[in eigen woorden in het kort omschrijven waar de bekendmaking over gaat]
Waar werd de bekendmaking uitgegeven?	Locatie	[plaats van publicatie]
Wanneer werd de bekendmaking uitgegeven?	Datering	[datum van publicatie]

Deze vier essentiële onderdelen zijn de belangrijkste pijlers bij het beschrijven van bekendmakingen. Probeer bij het invullen van deze velden zoveel mogelijk met gestandaardiseerde input te werken: plaatsnamen door bijvoorbeeld gebruik te maken van Wikidata,⁵ persoonsnamen door gebruik te maken van bijvoorbeeld de *WO2-Biografieën Thesaurus*⁶ en bij datum een standaard notatie te hanteren, bijvoorbeeld dd-mm-jjjj.

⁵ <https://www.wikidata.org>.

⁶ https://data.niod.nl/WO2_biografieen/Namen.html.

2.2.2 De velden over Wie, Wat, Waar & Wanneer in detail

2.2.2.1 Wie is de uitvaardiger?

De **uitvaardiger** op de bekendmaking is de gezagsdrager die de bekendmaking ondertekent en uitgeeft. Dit is vaak een eindverantwoordelijke instantie en/of functionaris.

Naam veld	Elementen	Betekenis	Toelichting
Uitvaardiger(s)	• Instantie• Functionaris• Functie• URI	Gezagsdrager(s) die de bekendmaking uitgeeft en ondertekent: persoon X met functie Y namens instantie Z of soms alleen een instantie.	Indien tweetalig: noteer Nederlandse variant. In geval van meerdere uitvaardigers maak aparte velden aan.

Hieronder worden de vier elementen **instantie**, **functionaris**, **functie** en **URI** apart toegelicht.

Instantie

Onder instantie wordt verstaan: de instantie uit hoofde waarvan de bekendmaking wordt gepubliceerd en/of ondertekend. Indien de bekendmaking tweetalig is, wordt de Nederlandse variant genoteerd in het veld. Neem letterlijk over wat er vermeld staat op de bekendmaking.

Functionaris

Onder functionaris wordt verstaan: de *persoonsnaam* van de functionaris die de bekendmaking ondertekent. Dit kunnen meerdere namen zijn. In dat geval worden aparte velden aangemaakt.

Functie

Onder functie wordt verstaan: de functie(s) van de betreffende functionaris(sen). Indien de bekendmaking tweetalig is, wordt de functie in de Nederlandse taal genoteerd.

URI

URI staat voor Uniform Resource Identifier. Dit is een persistente link naar een geautoriseerde terminologiebron. Op https://data.niod.nl/WO2_biografieen staan bijvoorbeeld een groot aantal namen van personen die een relatie tot de Tweede Wereldoorlog hebben. Indien mogelijk, zet de URI van de betreffende persoon in een apart veld. Zie ook Deel 3 van de Handreiking.

Voorbeeld:

Uitvaardiger	
Instantie	
Functionaris	J. Linthorst Homan
Functie	Commissaris der Koningin in de provincie Groningen
URI	https://data.niod.nl/WO2_biografieen/Hans-Linthorst-Homan

In de lopende tekst van een bekendmaking wordt ook regelmatig een opdrachtgever genoemd. Deze dient ook te worden meegenomen in het veld van de uitvaardiger. Bijvoorbeeld: een bekendmaking is ondertekend door een Nederlandse burgemeester. De persoonsnaam (indien bekend), de functie en instantie worden ingevuld bij 'uitvaardiger 1'. In de lopende tekst kunnen diverse functionarissen genoemd worden als 'opdrachtgever' of als de betrokkene 'die heeft bevolen dat...' of 'die de mededeling heeft gedaan dat...'. Deze wordt in een nieuw veld 'uitvaardiger' opgenomen.

Bekendmaking met betrekking tot de Jodenvervolging, collectie NIOD, beeldnummer 195057.

In bovenstaande bekendmaking is sprake van drie uitvaardigers:

- Uitvaardiger 1: A.L. des Tombe | Burgemeester van Soest | Gemeente Soest
- Uitvaardiger 2: Hanns Albin Rauter | Hogere SS- en Politiechef in het bezette Nederland
- Uitvaardiger 3: Arthur Seyss-Inquart | Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied

Over het algemeen zijn de uitvaardigers vaak dezelfde personen. Bekijk op de website van Oorlogsbronnen een overzicht van [veelvoorkomende uitvaardigers van bekendmakingen](#).

2.2.2.2 Wat is het onderwerp?

De inhoud van de bekendmaking is vaak thematisch te duiden door middel van een of meerdere overkoepelende **onderwerpen** die corresponderen met de inhoud van de bekendmaking. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de [concepten uit de WO2-Thesaurus](#).

Zo is in het project *De oorlog in bekendmakingen* een selectie van 11 onderwerpen uit de WO2-Thesaurus gehanteerd die veelvuldig van toepassing waren bij het beschrijven van de bekendmakingen.

	Concept	URI WO2-Thesaurus
1	Evacuaties	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/1922
2	Mobilisatie	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2344
3	Represailles	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/1736
4	Jodenvervolgning	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2005
5	Tewerkstelling	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2354
6	Inbeslagneming	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2166
7	Voedselvoorziening	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2751
8	Zwarthandel	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2122
9	Verzet	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2657
10	Luchtbescherming	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2711
11	Vrijheidsinperkingen	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2773

Voorbeeld:

Onderwerp	
Trefwoord	Voedselvoorziening
URI	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2751

2.2.2.3 Wanneer werd de bekendmaking uitgegeven?

Het element **datering** is te verdelen in vier onderdelen:

- Werkingsperiode
- Publicatiedatum
- Gegeven publicatiedatum
- Gegeven werkingsperiode

Hieronder worden deze vier onderdelen apart van elkaar toegelicht.

Werkingsperiode

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Werkingsperiode startdatum en werkingsperiode einddatum	Van dd-mm-jjjj tot dd-mm-jjjj	De werkingsperiode is de periode waarop de bekendmaking betrekking heeft.	Maak altijd aparte velden voor start- en einddatum.

Publicatiedatum

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Publicatiedatum	dd-mm-jjjj	De datum van publicatie is de datum waarop de bekendmaking is ondertekend door een uitvaardiger.	

Gegeven publicatiedatum

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Gegeven datering	dd-mm-jjjj	De geschatte datum waarop de bekendmaking is ondertekend en gepubliceerd door een uitvaardiger.	Indien er geen publicatiedatum is vermeld, kan de publicatiedatum worden geschat door de context en inhoud van de bekendmaking.

Gegeven werkingsperiode

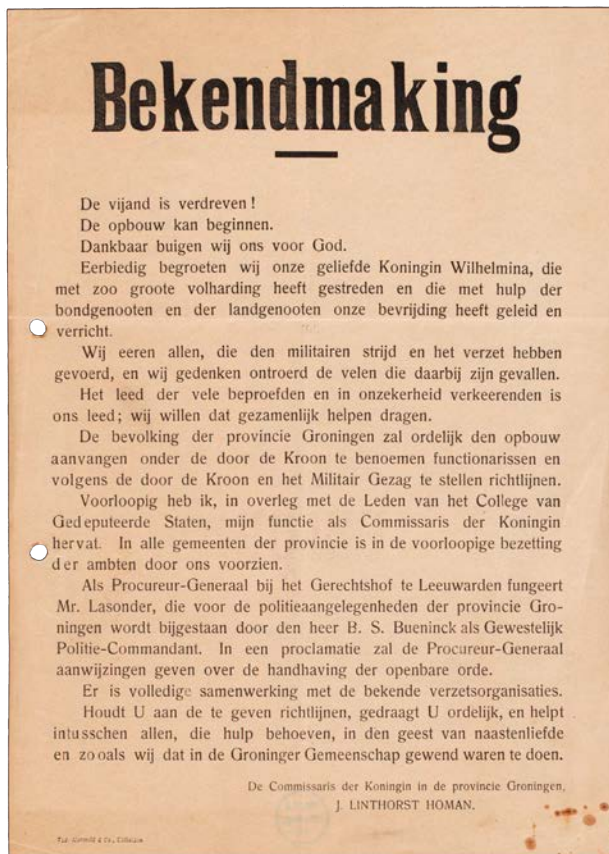
Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Werkingsperiode startdatum en werkingsperiode einddatum	Van dd-mm-jjjj tot dd-mm-jjjj	De geschatte werkingsperiode is de periode waarop de bekendmaking betrekking heeft (interpretatie).	Maak altijd aparte velden voor start- en einddatum.

Voorbeeld:

Datering	
Werkingsperiode	12-05-1940 -
Publicatiedatum	12-05-1940
Gegeven datering	
Gegeven werkingsperiode	

Voorbeeld:

Datering	
Werkingsperiode	
Publicatiedatum	
Gegeven publicatiedatum	05-05-1945
Gegeven werkingsperiode	05-05-1945 –

Toelichting:

Deze bekendmaking is na de bevrijding in de provincie Groningen gepubliceerd, dus op of vlak na 5 mei 1945. Dit is op te maken uit een tweetal aanwijzingen: het feit dat het om de bevrijding van de provincie Groningen gaat en de ondertekening van de gezagsdrager: Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, J. Linthorst Homan. Hij hervat vanaf mei 1945 weer deze functie die hij tot 1942 had vervuld. Echter, op 10 mei 1945 adviseert een commissie na een onderzoek naar Homans gedrag tijdens de bezetting hem niet in zijn ambt te herstellen. Ook de Commissie van Advies Zuiveringsbesluit 1945 besluit dat Homan als Commissaris van de Koningin niet kan terugkeren.⁷

⁷ <https://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn3/linthorst>.

2.2.2.4 Waar werd de bekendmaking uitgegeven?

De noemer **locatie** is te verdelen in drie verschillende velden:

- Plaats van publicatie
- Genoemde plaats(en)
- Werkingsgebied

Toelichting:

Maak bij voorkeur gebruik van gestandaardiseerde terminologiebronnen zoals [Wikidata](#) of de [plaatsen genoemd in de WO2-Thesaurus](#). Met name in geval van locaties is het belangrijk om van gestandaardiseerde terminologiebronnen gebruik te maken en zo ambiguïteit uit te sluiten (bijv. Bergen in Noord-Holland versus Bergen in Limburg of Bergen in Noorwegen).

Koppeling met gestandaardiseerde terminologiebronnen heeft als bijkomend voordeel dat je hiermee ook vaak ook geocoördinaten kunt ophalen, die weer handig zijn om plaatsen op kaarten te laten zien.

Hieronder worden deze drie verschillende locatie-aanduidingen apart van elkaar toegelicht.

Plaats van publicatie

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Plaats van publicatie	Tekstveld URI	Plaatsnaam van ondertekening.	Maak gebruik van een gestandaardiseerde terminologiebron.

Genoemde plaats(en)

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Genoemde plaats(en)	Tekstveld URI	Alle genoemde plaatsen en gebieden op de bekendmaking: provincies, gemeenten, gebieden, landelijk (Nederland).	Maak gebruik van een gestandaardiseerde terminologiebron.

Werkingsgebied

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Werkingsgebied	Tekstveld URI	Plaats, gebied, regio of land waarop een bekendmaking betrekking heeft.	Maak gebruik van een gestandaardiseerde terminologiebron.

Voorbeeld:

BEKENDMAKING

VERLENGING „AUSWEISE“ SPERGBIED SCHEVENINGEN EN CLINGENDAAL

Inwoners Scheveningen

In verband met den afloop van het geldigheidsdour der aan de Nederlandsche Inwoners van het vestingsgebied SCHEVENINGEN uitgeverde „Ausweise“ zal met ingang van 12 Maart a.s. de gelegenheid worden opengesteld gezamenlijk „Ausweise“ ter verlenging aan te bieden in perceel Duinstraat 23 (Postbureau), alhier.

De „Ausweise“ moeten te zamen met de bijbehorende persoonsbewijzen worden aangeboden, hetgeen eventueel door een der huisgenooten kan geschieden. Bij de aanbidding moeten de persoonsbewijzen voorzien zijn van het juiste adres, waartoe zij te voren bij de Gemeentesecretaris, Afdeling Bevoeking, Goudenregentstraat 39 (tijdelijk Jansstraat 20), alhier, dienen te worden gewijzigd. Eventueel noodzakelijke wijzigingen in de „Ausweise“ zullen bij verlenging door de Politie worden aangebracht.

Men dient zich volgens onderstaande regeling tusschen 9.00 en 12.00 uur of 13.30 en 16.00 uur, (Zaterdag tusschen 9.00 en 13.00 uur) aan genoemd bureau te verzoegen, waarbij de „Ausweise“ na controle aan de achterzijde zullen worden voerdan van een verleningsstempel.

De nadruk wordt gelegd op de omstandigheid, dat uitsluitend INWONERS, niet zijnde Rijkaduitcheers of Staatsburgers van het Protectoraat Bohemen en Moravie, de aan hen verstrekte „Ausweise“ ter verlenging kunnen aanbieden.

12 Maart:	A	—	de Groot
13	B	—	de Groot
14	C	—	de Groot
15	D	—	de Groot
16	E	—	de Groot
17	F	—	de Groot
18	G	—	de Groot
19	H	—	de Groot
20	I	—	de Groot
21	J	—	de Groot
22	K	—	de Groot
23	L	—	de Groot
24	M	—	de Groot
25	N	—	de Groot
26	O	—	de Groot
27	P	—	de Groot
28	Q	—	de Groot
29	R	—	de Groot
30	S	—	de Groot
31	T	—	de Groot
1 Maart:	U	—	de Groot
2	V	—	de Groot
3	W	—	de Groot
4	X	—	de Groot
5	Y	—	de Groot
6	Z	—	de Groot

Niet-inwoners van het spergebied

Alle „Ausweise“, welke verstrekt zijn aan personen, die buiten de spergebieden Scheveningen en Clingendael woonachtig zijn, verliezen, evenals die, welke als reden van verstreking vermeldten: „zettewiliger Aufenthalt“, hun geldigheid op 31 Maart a.s. In verband hiermede zal aan het Bureau Laan Capoe van Cattenburch 4b, alhier, met ingang van 12 Maart a.s. de gelegenheid worden opengesteld de „Ausweise“ ter verlenging aan te bieden.

De aanbidding kan volgens onderstaande regeling uitsluitend geschieden tusschen 9.00 en 10.00 uur, waarbij de bijbehorende persoonsbewijzen dienen te worden getoond. Grote bedrijven en instellingen dienen de ter beschikking van hun personeel gestelde „Ausweise“ gezamenlijk te doen afgeven. De „Ausweise“ dienen vergezeld te gaan van in het Duitsch gestelde bescheiden (werkgeversverklaringen, diëtistenadvies, enz.), waartoe dieldig blijkt, dat de omstandigheden, welke aanleiding waren tot verstreking van de „Ausweise“, nog aanwezig zijn. Zonder overlegging van deze bescheiden worden „Ausweise“ niet verlengd.

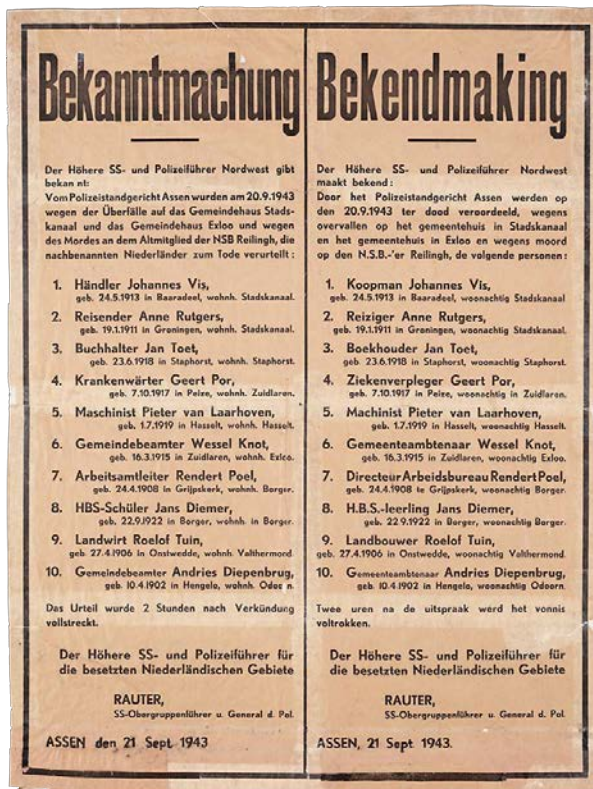
De verlengde „Ausweise“ kunnen denzelfden dag tusschen 17.00 en 18.00 uur wederom worden afgehaald. „Ausweise“, welke na 10.00 uur zijn afgegeven, kunnen eerst den volgenden dag, tusschen 17.00 en 18.00 uur, wederom in ontvangst genomen worden; „Ausweise“, welke Zaterdag aangeboden worden, kunnen eerst 's Maandags tusschen 17.00 en 18.00 uur afgehaald worden.

12 Maart:	1	—	N 231	—	N 700
13	2	—	N 701	—	N 1000
14	3	—	N 1001	—	N 1400
15	4	—	N 1401	—	N 1700
16	5	—	N 1701	—	N 1900
17	6	—	N 1901	—	N 2300
18	7	—	N 2301	—	N 2500
19	8	—	N 2501	—	N 2600
20	9	—	N 2601	—	N 2700
21	10	—	N 2701	—	N 2800
22	11	—	N 2801	—	N 2900
23	12	—	N 2901	—	N 3000
24	13	—	N 3001	—	N 3100
25	14	—	N 3101	—	N 3200
26	15	—	N 3201	—	N 3300
27	16	—	N 3301	—	N 3400
28	17	—	N 3401	—	N 3500
29	18	—	N 3501	—	N 3600
30	19	—	N 3601	—	N 3700
31	20	—	N 3701	—	N 3800
1 Maart:	21	—	N 3801	—	N 3900
2	22	—	N 3901	—	N 4000
3	23	—	N 4001	—	N 4100
4	24	—	N 4101	—	N 4200
5	25	—	N 4201	—	N 4300
6	26	—	N 4301	—	N 4400
7	27	—	N 4401	—	N 4500
8	28	—	N 4501	—	N 4600
9	29	—	N 4601	—	N 4700
10	30	—	N 4701	—	N 4800
11	31	—	N 4801	—	N 4900
12	1	—	N 4901	—	N 5000

's-Gravenhage, 1 Maart 1945
De wvd. Politiepresident,
FRANSEN.

Locatie	
Plaats van publicatie	Den Haag
URI	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/locations/9582
Genoemde plaats(en)	Scheveningen, Clingendael, Den Haag
URI's van genoemde plaatsen	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/locations/16893 https://www.wikidata.org/wiki/Q34928777 https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/locations/9582
Werkingsgebied	Den Haag (gem), Scheveningen (gem), Clingendael (park)
URI's van werkingsgebied	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/locations/16893 https://www.wikidata.org/wiki/Q34928777 https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/locations/9582

Voorbeeld:

Locatie	
Plaats van publicatie	Assen
URI	https://www.wikidata.org/wiki/Q798
Genoemde plaats(en)	Assen, Stadskanaal, Exloo, Baaradeel, Groningen, Staphorst, Peize, Zuidlaren, Hasselt, Grijskerk, Borger, Onstwedde, Valthermond, Hengelo, Odoorn.
URI van genoemde plaatsen	https://www.wikidata.org/wiki/Q798 , etc etc.
Werkingsgebied	Nederland
URI van werkingsgebied	https://www.wikidata.org/wiki/Q55

2.2.3 Overige velden

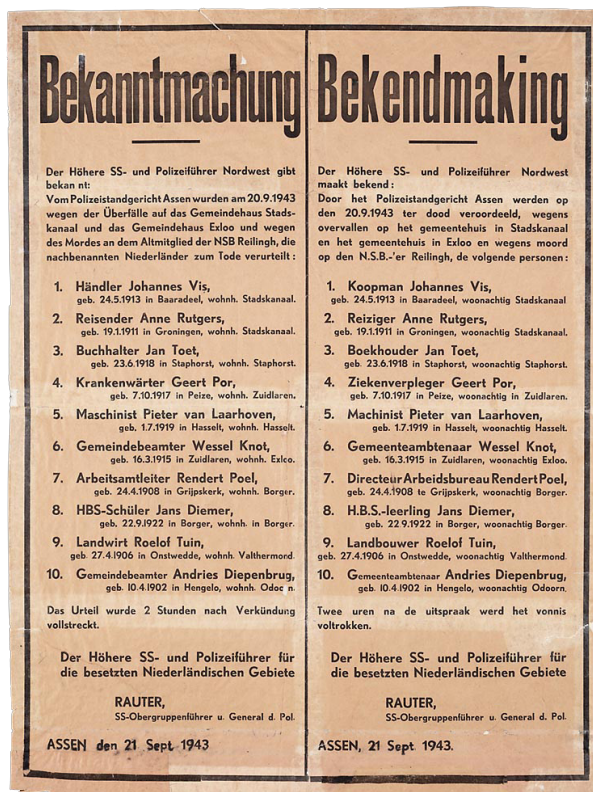
Naast uitvaardiger, onderwerp, datum en locatie zijn er ook nog andere velden die relevant kunnen zijn bij het beschrijven van bekendmakingen. In deze paragraaf komen enkele van deze velden aan bod. Ook hier geldt dat het wenselijk is zoveel mogelijk verwijzingen te maken naar standaard terminologiebronnen zoals Wikidata, de WO2-Thesaurus of de WO2-Biografieën.

2.2.3.1 Gebeurtenis

Kies een of meerdere bijpassende gebeurtenissen afkomstig uit de WO2-Thesaurus.

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Gebeurtenis	Keuzelijst: gebeurtenissen uit WO2-Thesaurus, zie https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/events/4329.html	Gebeurtenis waarop bekendmaking betrekking heeft.	Voorbeelden van gebeurtenissen, zoals stakingen, represailles, evacuaties en aanslagen.

Voorbeeld:

Gebeurtenis	URI
Liquidatie van Willem Reilingh	https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/11088

2.2.3.2 Personen

Hier wordt onder verstaan: alle personen (minus de uitvaardiger) die worden genoemd op de bekendmaking.

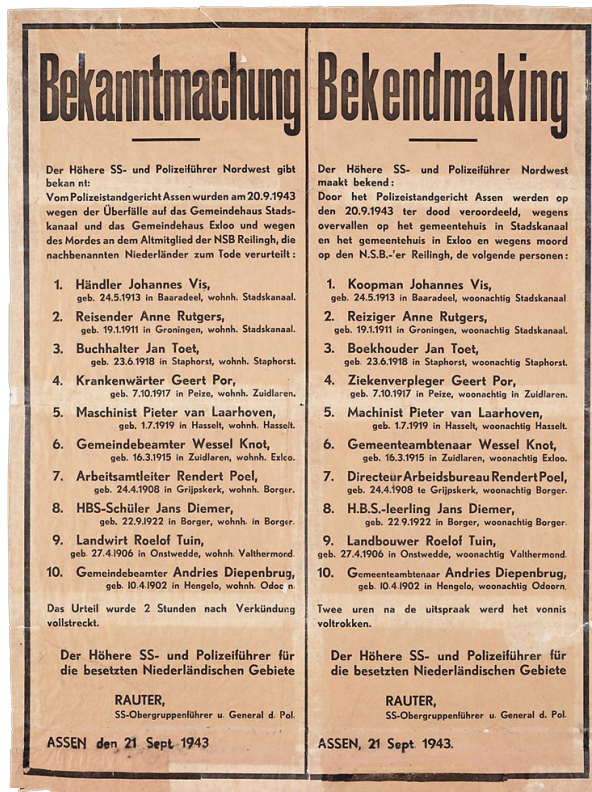
Er zijn twee opties om te verwijzen naar een persoon:

- plaats een koppeling naar de persoon in WO2-Biografieën Thesaurus.
- plaats een URL van de tijdlijn van een persoon op oorlogsbronnen.nl in het veld.

In de pilot *De oorlog in bekendmakingen* is vooral veel gebruik gemaakt van de tweede optie. Het is hierbij van belang aan te geven dat deze URLs geen URIs zijn, oftewel geen persistente identifiers. Het is wel de bedoeling van Oorlogsbronnen om hier op termijn URIs van te maken, maar dat is nu (augustus 2023) nog niet het geval. De hieronder beschreven methode heeft dus niet een permanent karakter.

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Personen	Keuzelijst: URL oorlogsbronnen.nl	Personen genoemd op de bekendmaking (minus de persoonsnaam van de gezagsdrager).	Eerst voorna(a)m(en), daarna achternaam.

Voorbeeld:

Personen	URL
Voorbeeld	URL
Willem Reilingh	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Willem-Reilingh/03/0004
Johannes Vis	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Johannes-Vis/02/160692
Anne Rutgers	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Anne-Rutgers/02/131752
Jan Toet	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Jan-Toet/02/154411
Geert Por	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Geert-Por/02/121712
Pieter van Laarhoven	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Pieter-van-Laarhoven/02/87097
Wessel Knot	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Wessel-Jan-Knot/02/80276
Rendert Poel	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Rendert-de-Poel/02/118968
Jans Diemer	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Jans-Diemer/02/33966
Roelof Tuin	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Roelof-Tuin/02/155635
Andries Diepenbrug	https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Andries-Diepenbrug/02/34021

2.2.3.3 Automatische tekstherkenning

Met software zoals bijvoorbeeld Abby Finereader of Tesseract kan de tekst op een bekendmaking machineleesbaar worden gemaakt. Deze

tekst kan dan vervolgens worden gebruikt om bijvoorbeeld een full-text zoekfunctie te ontwikkelen. Afhankelijk van de kwaliteit van de scan en het origineel is er altijd sprake van een zekere foutmarge, maar Automated Text Recognition-software wordt steeds beter. Bovendien is het een volledig automatisch proces.

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
ATR	Memo	Hierin de getranscribeerde tekst van de bekendmaking opnemen (zonder opmaak)	Een meer complexe oplossing is om bijvoorbeeld ALTO-of PAGE XML-bestanden te genereren die corresponderen met de bekendmakingen. In deze bestanden zitten bijvoorbeeld ook coördinaten van woorden en zinnen, die het mogelijk maken om tekst te highlighten op een webpagina. ATR heeft alleen maar zin als de website waarop de bekendmakingen gepresenteerd worden een zoekfunctie heeft die iets doet met deze tekst.

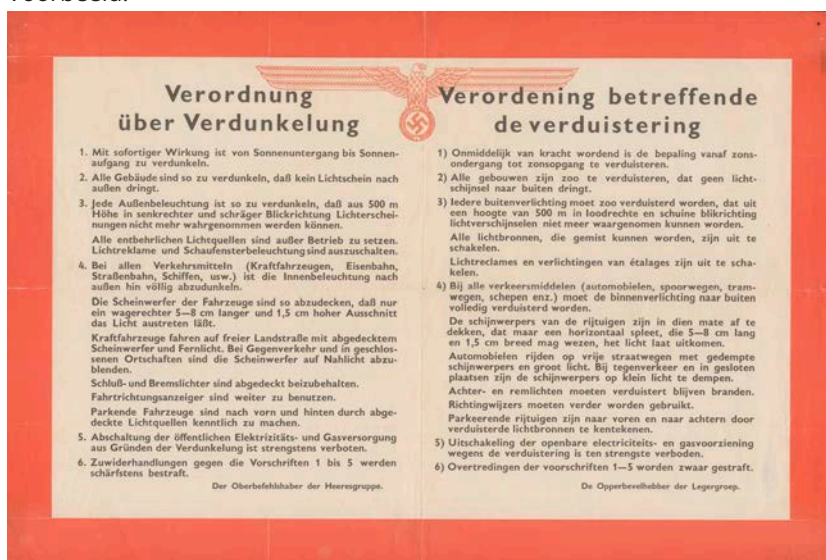
Voorbeeld:

Veld	Betekenis
ATR	MILITAIR GEZAG Openbare Bekendmaking Inlevering van zendtoestellen, wapenen en dergelijke voorwerpen Krachtens het bepaalde in de verordeningen van den Chef van den Staf Militair Gezag, getiteld « Wapenverordening » en « Radio-, Duiven- en Foto-verordening » wordt hierbij aan een ieder in deze gemeente gelast om in te leveren : 1. Wapenen, munitie, springstoffen en oorlogstuig, van welken aard ook; 2. Zendtoestellen voor radiotelegrafie en voor radiotelefonie. De inlevering moet geschieden ten bureelê van het hoofd van de plaatselijke politie, aan, op te uur. Overtreding van het bepaalde bij of krachtens genoemde verordeningen is strafbaar. Gegeven ten Stafkwartiere, den 12 September 1944. De Chef van den Staf Militair Gezag, op last, de Sous-Chef, de Luitenant-Kolonel (w. g) W. Chr. Posthumus Meyjes SURRENDER OF WEAPONS AND RADIO TRANSMITTERS No. 5 - Mrt 45 - 10.000

2.2.3.4 Symbolen

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Symbolen	Tekstveld	Symbolen op bekendmaking	Voorbeelden van symbolen: • Emblemen van politieke partijen • Wapens van provincies of gemeentes • Rijkswapen van Nederland • Gemeentestempel • Stempel van een drukkerij

Voorbeeld:

Symbolen	
Symbol politieke partij	Embleem NSDAP

Voorbeeld:

Openbare Bekendmaking - Luchtbescherming

De Burgemeester der gemeente GRONINGEN:
Gelet op artikel 12 der Wet betreffende bescherming tegen luchtavallen;
Stelt vast — tot wederintrekking — de volgende

GEDRAGSREGELEN

ter voorkoming van

LICHTUITSTRALING

I. De onderhavige gedragsregelen gelden voor de burgerbevolking der gemeente GRONINGEN tusschen zonsopgang en zonsopgang.
Bij eventuele luchtavallen in bedoeld tijdvak gelden boven deze regelen de „Algemeene gedragsregelen tijdens aanvallen uit de lucht“.

II. **Voorkoming van lichtuitstraling.**

1. **Gebouwen.** Eigenaren, bewoners of gebruikers van WONINGEN EN ANDERE GEBOUWEN, alsmede van WOONWAGENS, of zij, die zich daarin bevinden, zijn verplicht zorg te dragen, dat het daarbinnen aanwezige LICHT OP GEENERLEI WIJZE UITSTRAALT, alsmede dat voorwerpen, welke aan den BUITENKANT van gebouwen zijn bevestigd of zich bevinden op de bij die gebouwen behoorende OPEN PERCELEN, geen licht uitstralen.
Licht wordt geacht uit te stralen, wanneer hetzij de lichtbron, hetzij het daarvan afkomstige licht of schijnsel van dat licht buiten op een afstand van 10 meter of meer zichtbaar is.

2. **Voertuigen.** Het is aan eigenaren, houders of bestuurders van verlichte MOTORRIJTUIGEN of andere rij- en voertuigen verboden zich daarmede te bevinden of deze te laten staan buiten gebouwen, tenzij DE IN- EN UITWENDIGE VERLICHTING, met inbegrip van de ACHTERLICHTEN, de NUMMERBORDVERLICHTING en de VERLICHTTE RICHTINGAANWIJZERS, zoodanig is AFGESCHERMD, dat niet meer dan de hoogst noodzakelijke directe omgeving wordt beschenen en geen licht rechtstreeks naar boven uitstraalt, terwijl berijders of geleiders van RIJWIELEN — bakfietsen inbegrepen — verplicht zijn de daarop aangebrachte verlichting geheel te dooven.
De vorenbedoelde AFSCHERMING kan worden verkregen door de verlichting van motorrijtuigen en voertuigen te bedekken met zwart of donkerblauw kartonpapier of andere vrijwel ondoorzichtige stof, waarin in de onderste helft een van boven afgedekte spleet van ten hoogste 5 cm breed en ten hoogste 1 cm hoogte kan worden vrijgelaten. Bij motorrijtuigen mogen voorts UITSLUITEND zgn. STADSLICHTEN worden gebruikt. Bij motorvoertuigen en andere voertuigen, dienende voor het vervoeren van ZIEKEN, ZIEKEN of voor ander SPOEDBEHOEFEND VERVOER — een en ander ter beoordeeling van de Politie — mogen, in afwijking van het vorenbepaalde, als bijzonder kenmerk worden voorzien van een LANTAARN MET GROEN KRUIS; de bestuurders zijn gerechtigd tot het voeren van een ORANJEVLAK MET GROENE STREEP; zij hebben voorts geen licht te laten zien.
3. **Vaartuigen.** De schippers, of bij ontstentenis van dezen, de eigenaren, bewoners of gebruikers van VAARTUIGEN, of zij, die zich daarin of daarop bevinden, zijn verplicht zorg te dragen, dat het DAARBINNEN AANWEZIGE LICHT OP GEENERLEI WIJZE UITSTRAALT.
STILLEGGENDE vaartuigen tonen voorts AAN DEK GEEN ENKEL LICHT.
VARENDE vaartuigen voeren AAN DEK alleen die lichten, welke doos of vanwege den Inspecteur-Generaal van de scheepvaart voor dit geval zijn voorgeschreven.

III. **Verkeer te land.**

1. HET IS VERBODEN, ZICH ONNOODIG OP STRAAT TE BEGEVEN.
2. Het is verboden op den openbaren weg met MOTORRIJTUIGEN OF ANDERE RIJ- EN VOERTUIGEN, dan wel rijwiel en te rijden met een zoodanige SNELHEID, dat zulks in verband met de sub II genoemde voorschriften gevaar oplevert.
3. Het is VOETGANGERS verboden op voor rijverkeer bestemde gedeelten van wegen te loopen of te vertoeven. Dit verbod is niet van toepassing in gevallen, dat het loopen of vertoeven op genoemde weggedeelten naar het oordeel der politie door de omstandigheden gerechtigd wordt.
4. Het is verboden in de open lucht samen te scholen of bijeenkomsten in de open lucht van MEER DAN VIJF PERSONEN te organiseren of daaraan deel te nemen.

IV. **Verkeer te water.**

SCHEEPVAART is alleen toegestaan in daarvoor door of vanwege den Inspecteur-Generaal van de scheepvaart aangewezen kanaalvakken en overigens slechts met bijzondere toestemming van of vanwege genoemden Inspecteur.
De ZEILVAART is geheel verboden.

V. Alle door of vanwege het hoofd van den gemeentelijken luchtbeschermingsdienst en door de politie gegeven bevelen en aanwijzingen moeten strikt en onverwijld worden opgevolgd.

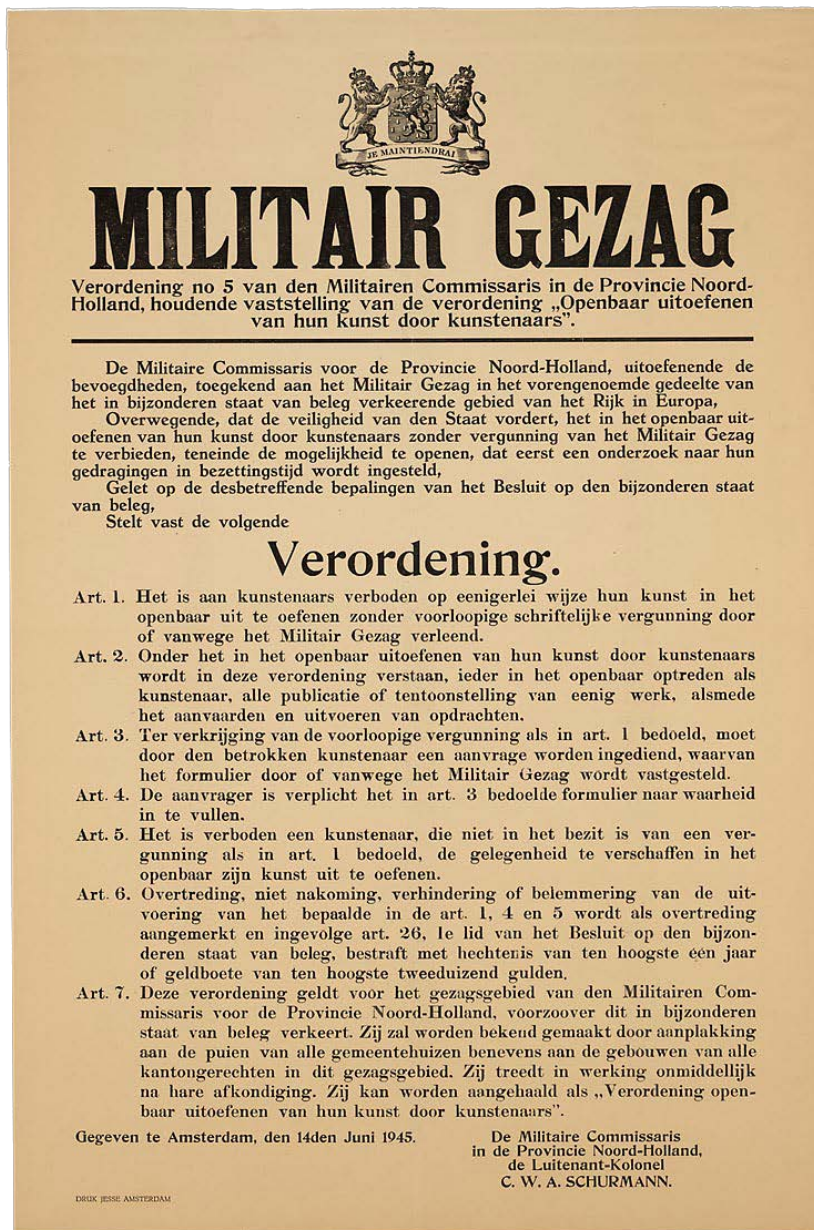
De Burgemeester voornoemd brengt voorts onder de aandacht, dat niet-nakoming van een of meer dezer gedragsregelen kan worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of een geldboete van ten hoogste twee duizend gulden.
De ambtenaren van rijks- of gemeentepolitie, naar wier oordeel iemand een, bij de wet betreffende bescherming tegen luchtavallen strafbaar gesteld, feit pleegt, waardoor de bescherming tegen luchtavallen wordt in gevaar gebracht, zijn bevoegd na aanmaning op kosten van den overtreder de noodige maatregelen te treffen of te doen treffen. Zij zijn in dat geval bevoegd zoo noodig te allen tijde een woning tegen den wil van den bewoner te betreden.

Aldus vastgesteld en onmiddellijk afgekondigd op den 21 MEI 1911

De Burgemeester van Groningen:
CORT VAN DER LINDEN.

Symbolen	
Wapen van een Nederlandse stad/ gemeente	Wapen van Groningen

Voorbeeld:

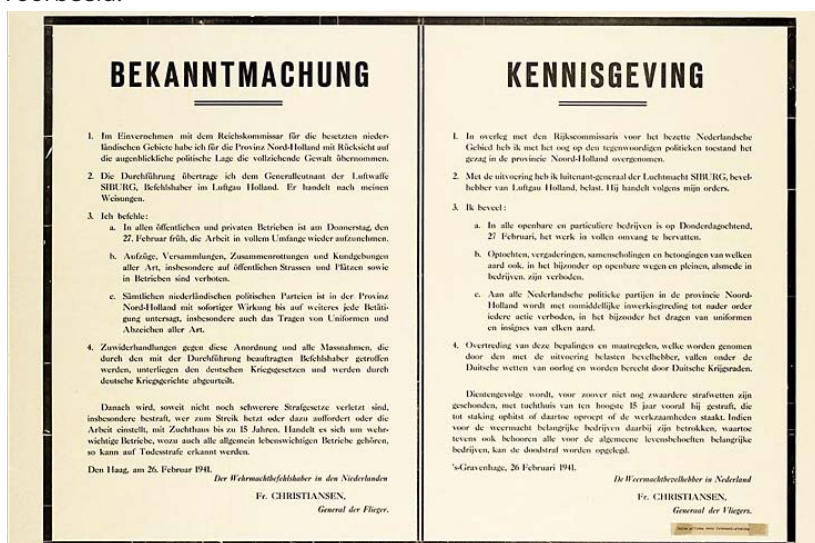

Symbolen	
Wapen van Nederland	Rijkswapen Nederland

2.2.3.5 Taal

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Taal	Keuzelijst	De taal/talen waarin de bekendmaking is opgesteld.	Kiezen uit selectie: • Nederlands • Duits • Engels • Frans • Anders Vaak is er sprake van meerdere talen. Het moet dus mogelijk zijn om meer dan één taal te kiezen.

Voorbeeld:

Taal	
Taal	Nederlands; Duits

2.2.3.6 Achtergrondkleur

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Achtergrondkleur	Keuzelijst	De kleur van de achtergrond van de bekendmaking.	Kiezen uit selectie: • Wit • Groen • Beige • Rood • Geel • Grijs • Roze • Oranje • Blauw • Zwart • Rood

Voorbeeld:

Achtergrondkleur	
	Roze

2.2.3.7 Tekstkleur

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Tekstkleur	Keuzelijst	De kleur van de achtergrond van de bekendmaking.	Kiezen uit selectie: • Wit • Groen • Beige • Rood • Geel • Grijs • Roze • Oranje • Blauw • Zwart • Rood

Voorbeeld:

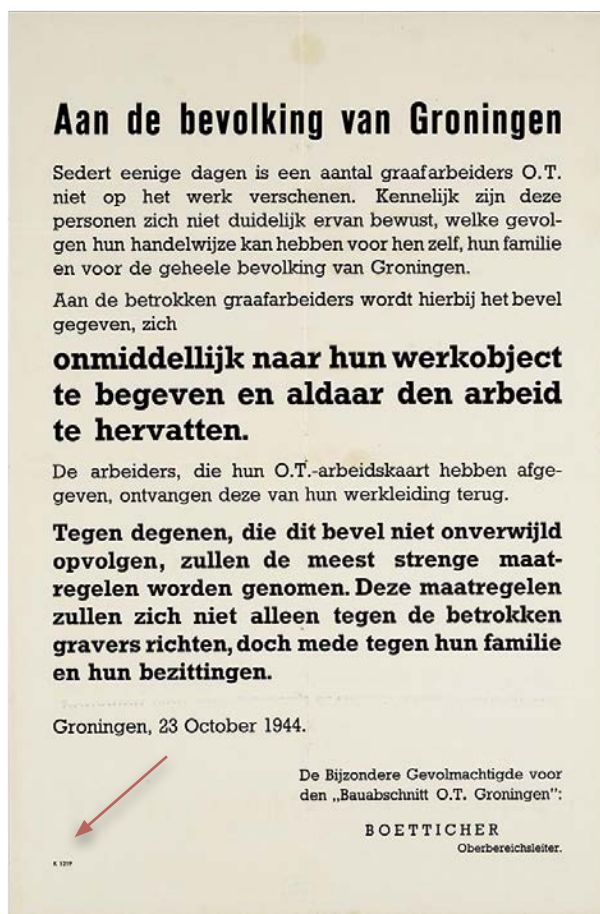
Tekstkleur	
Kleur	Zwart; rood

2.2.3.8 Nummer

Een bekendmaking kan – maar hoeft niet – genummerd zijn. Bijvoorbeeld door middel van een samenvoeging van een letter en cijfers, zoals K-123. Dit nummer verwijst vaak naar de drukkerij die de bekendmaking heeft gedrukt. De combinatie No. 1 – 2/41 komt ook voor. De ‘41’ verwijst naar het jaar 1941.

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Nummer	Tekstveld	Nummer op bekendmaking.	Een nummer is vaak in een kleiner lettertype onderaan een bekendmaking te vinden. Beschrijf alleen de gedrukte nummers, <i>niet</i> de geschreven nummers, want die kunnen ook na de oorlog zijn opgeschreven.

Voorbeeld:

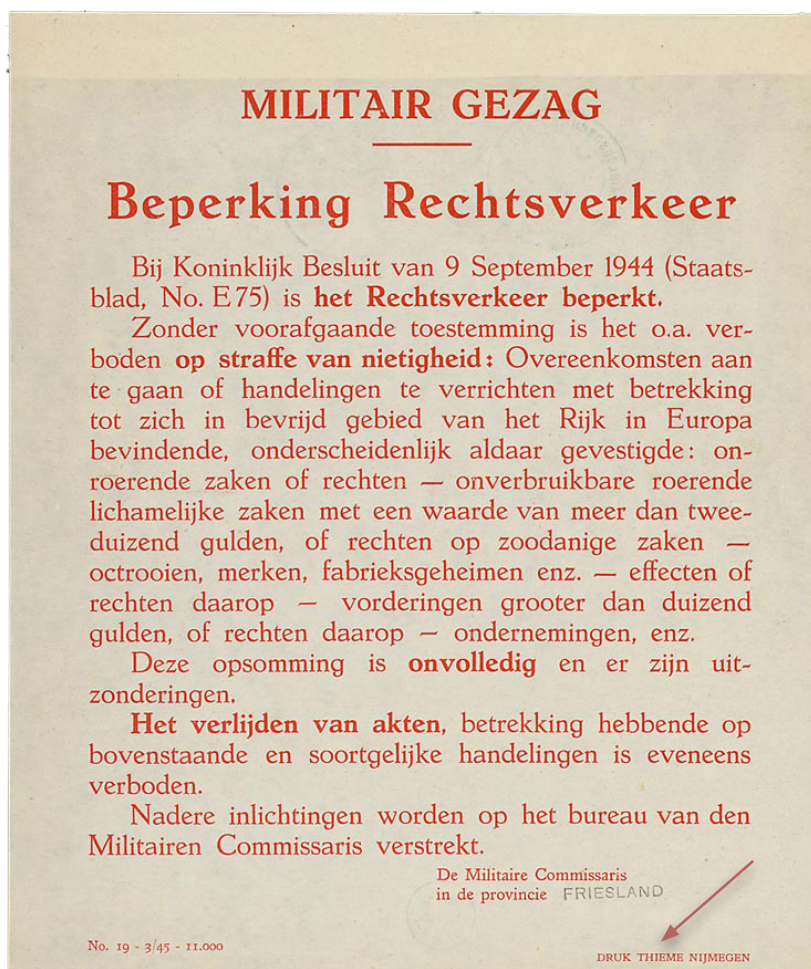

Nummer	
	K 1219

2.2.3.9 Drukker

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Drukker	Tekstveld	De naam van de drukker.	Letterlijk overnemen wat er op de bekendmaking staat.

Voorbeeld:

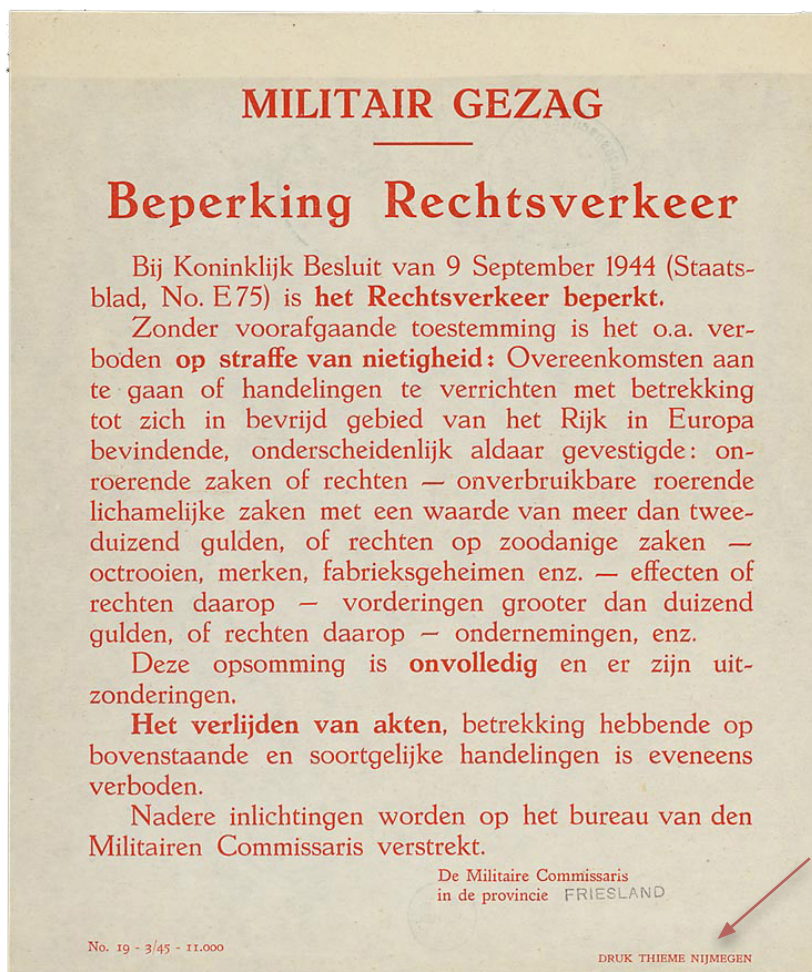

Drukker	
	Druk Thieme Nijmegen

2.2.3.10 Locatie drukker

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Locatie drukker	Tekstveld	De plaatsnaam waar de drukkerij zich destijds bevond.	Maak gebruik van een standaard terminologiebron zoals Wikidata of Oorlogsplekken (WO2-Thesaurus).

Voorbeeld:

Locatie drukker	Nijmegen
URI van locatie drukker	https://www.wikidata.org/wiki/Q47887

2.2.3.11 Afmetingen

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Afmetingen	Tekstveld	Afmetingen van origineel: hoogte x breedte.	In cm.

Voorbeeld:

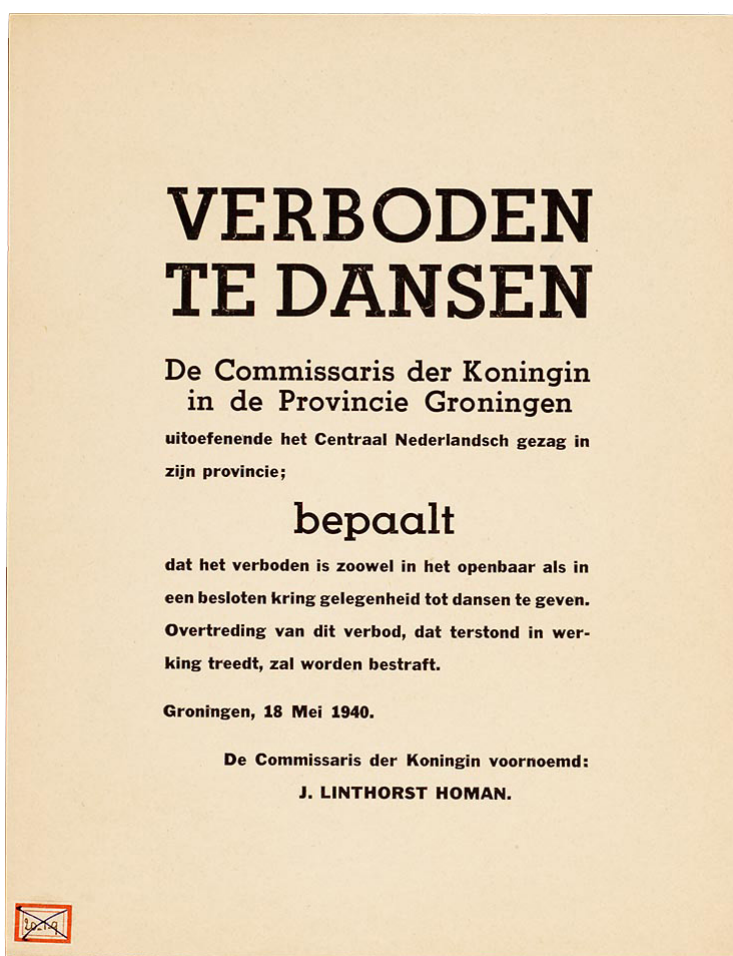

Afmetingen	
	57 x 80 cm

2.2.3.12 Identificatienummer

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Identificatienummer	Tekstveld	Registratienummer van het fysieke origineel en/of van de scan als er geen fysiek origineel is.	Identificatienummer van de bekendmaking indien aanwezig. De bekendmakingen op de BeeldbankWO2 hebben bijvoorbeeld 'beeldnummers'.

Voorbeeld:

Identificatienummer	
Identificatie	2223-0383

2.2.3.13 Collectiehoudende instelling

Veld	Inhoud	Betekenis	Toelichting
Collectiehoudende instelling	Tekstveld URI	De instelling die de fysieke bekendmaking en/of scan in zijn collectie heeft.	Er kunnen een of meer instellingen worden genoemd. De collectie van het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG) is een deelcollectie van de Groninger Archieven. Gebruik URI's als deze beschikbaar zijn (bv. Wikidata)

Voorbeeld:

Collectiehoudende instelling	Groninger Archieven/OVCG ⁸
URIs van collectiehoudende instelling	https://www.wikidata.org/wiki/Q107299913 https://www.wikidata.org/wiki/Q2190733

Voor het gehele beschrijvingsmodel dat het pilot-project *De oorlog in bekendmakingen* gebruikt is, zie bijlage achterin.

⁸ Archieven.nl, 382 Bekendmaking..., 1940; Uithangtijd: 1940-05-12 <https://proxy.archieven.nl/0/2FD1A6985AC44116A887CC8FD585DD5B>.

2.3 Websites: tips voor verificatie en context

Om de velden voor het beschrijven van bekendmakingen goed in te vullen, is soms niet alle benodigde informatie zichtbaar op de bekendmaking zelf. In dat geval kan de collectiebeschrijver zelf extra achtergrondinformatie vinden door middel van eenvoudig historisch onderzoek en/of verificatie van de informatie. In deze paragraaf worden enkele nuttige websites geïntroduceerd voor nader onderzoek.

Delpher

<https://www.delpher.nl/>

Vooral de oorlogskranten in Delpher zijn een uitstekende bron voor aanvullend onderzoek naar namen of gebeurtenissen.

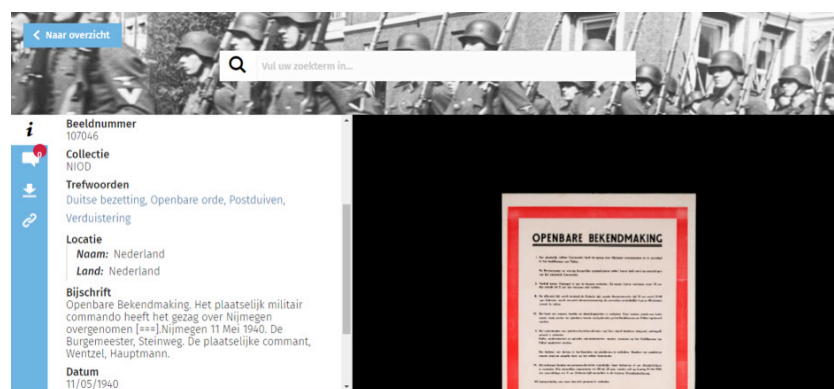
Delpher, Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied, 7 juni 1940.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010318210:mpeg21:p001>.

BeeldbankWO2

<https://beeldbankwo2.nl/nl/>

Gebruik de BeeldbankWO2 voor het zoeken naar scans van bekendmakingen bij verschillende collectiehouders in Nederland. Door vergelijkingen te maken met andere bekendmakingen, kan vaak meer informatie verkregen worden.

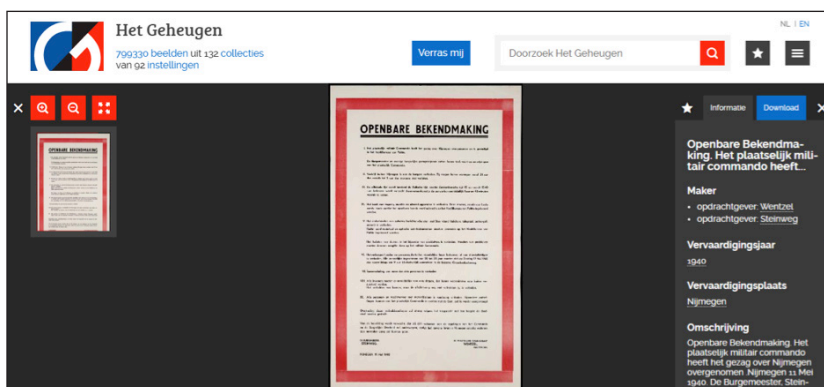

Voorbeeld van bekendmaking in de BeeldbankWO2.

Het Geheugen van Nederland

<https://geheugen.delpher.nl/nl>

Ook op de website van het Geheugen van Nederland staan bekendmakingen, die deels ook in de BeeldbankWO2 te vinden zijn, maar ook bij andere instellingen.

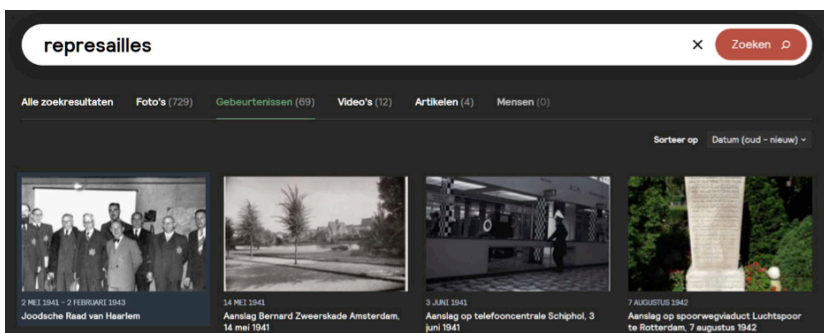
Wikipedia

- Lijst burgemeesters per gemeente (bijv. Groningen): https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_burgemeesters_van_Groningen
- Chronologisch overzicht van de bevrijding van Nederlandse plaatsen: https://nl.wikipedia.org/wiki/Chronologisch_overzicht_van_de_bevrijding_van_Nederlandse_plaatsen_in_de_Tweede_Wereldoorlog
- Lijst luchtvaartongevallen: https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_luchtvaartongevallen

Oorlogsbronnen.nl

<https://www.oorlogsbronnen.nl/>

Gebruik de website van Netwerk Oorlogsbronnen om personen, gebeurtenissen, bekendmakingen en termen uit de WO2-Thesaurus te vinden.

Parlement.com

<https://www.parlement.com/>

Hier zijn biografieën van Nederlandse politici te vinden.

Traces of War

<https://www.tracesofwar.nl/>

Vind gedetailleerde informatie over gebeurtenissen, plaatsen, oorlogsmonumenten, personen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Veel feitelijke informatie dus heel bruikbaar voor verificatie.

3. WO2-THESAURUS, WO2-BIOGRAFIEËN EN WIKIDATA

3.1 Toepassen van gestandaardiseerde terminologiebronnen

Bij het beschrijven van collecties is het belangrijk om zoveel mogelijk gebruik te maken van standaard terminologiebronnen zoals thesauri, classificatiesystemen en referentielijsten. Dit maakt het veel eenvoudiger om collectiedata automatisch te koppelen aan andere informatiebronnen en bevordert de eenduidigheid van de beschrijving.

Voor het beschrijven van bekendmakingen uit de Tweede Wereldoorlog zijn er in ieder geval drie terminologiebronnen die relevant zijn:

1. de WO2-Thesaurus, zie <https://www.niod.nl/nl/collecties/wo2-thesaurus>. Hierin staan concepten, organisaties, gebeurtenissen, kampen en oorlogsplekken.
2. de WO2-Biografieën Thesaurus, zie https://data.niod.nl/WO2_biografieen/Namen.html. Hierin staan een groot aantal prominente personen uit de Tweede Wereldoorlog beschreven.
3. Wikidata, zie <https://www.wikidata.org/>. Wikidata is met name sterk in plaats- en straatnamen.

Afhankelijk van het onderwerp kan ook gebruik worden gemaakt van andere standaard terminologiebronnen. Denk hierbij aan de [Indisch Erfgoed Thesaurus](#) (Indisch Herinneringscentrum), de [Westerbork Thesaurus](#) (Herinneringscentrum Kamp Westerbork) en de [Homosaurus](#) (IHLIA). Zie het Termennetwerk van Netwerk Digitaal Erfgoed voor een actueel overzicht van deze bronnen: <https://termennetwerk.netwerkdigitaalerfgoed.nl>.

3.2 Termen uit de WO2-Thesaurus toepassen

De WO2-Thesaurus is een gevalideerde, hiërarchisch georganiseerde terminologiebron, bedoeld voor de thematische ontsluiting van (digitale) bronnen uit de periode 1940-1945. De thesaurus bevat termen over concepten, gebeurtenissen, organisaties, kampen en plaatsen uit de Tweede Wereldoorlog. De WO2-Thesaurus wordt beheerd door het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, in nauwe samenwerking met Netwerk Oorlogsbronnen.

Hoe kan de WO2-Thesaurus in het eigen collectieregistratiesysteem worden gebruikt? Op dit moment worden er door leveranciers zoals Axiell Collections, Atlantis en Memorix Maior voorzieningen getroffen om dit automatisch mogelijk te maken via het Termennetwerk. Dit is nog

niet in alle gevallen gerealiseerd. Voor de laatste stand van zaken is het verstandig om direct contact op te nemen met de leverancier.

Als dit niet mogelijk is, dan kan bij wijze van workaroud de URI van thesaurusterminen in aparte velden van het collectieregistratiesysteem worden gezet. Dit is omslachtig, maar het kan wel werken. Zie https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus.html voor de termen.

Voorbeeld:

U wilt aan een objectbeschrijving de term “verzet” toevoegen. Via https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus.html kunt u achterhalen dat de term “verzet” de URI https://data.niod.nl/WO2_Thesaurus/2657 heeft. Deze URI plakt u in een apart veld. Handig met het oog op de presentatie is om ook het woord “verzet” in een apart veld op te nemen.

Door dit op deze manier te doen, wordt ambiguïteit vermeden. Ook voor computers is het nu duidelijk dat het hier gaat om verzet als in “Verzet is de verzamelnaam voor alle personen en groepen die weerstand boden aan de Duitse bezetting” en niet verzet als in “versnelling op een racefiets”.

3.3 Persoonsnamen uit de WO2-Biografieën Thesaurus toepassen

De WO2-Biografieën Thesaurus bevat biografische beschrijvingen van een groot aantal personen in relatie tot het onderwerp Tweede Wereldoorlog in Nederland. Hiervoor geldt hetzelfde als voor de WO2-Thesaurus: het beste is als deze thesaurus automatisch wordt aangeropen in het eigen collectieregistratiesysteem. Als dit niet mogelijk is, dan kan het ook handmatig, gelijk aan de methode die ook voor de WO2-Thesaurus geldt.

De biografieën kunnen worden teruggevonden op: https://data.niod.nl/WO2_biografieen.html

PoolParty Linked Data Server WO2 Biografieën NL

HTML VISUAL

WO2 Biografieën

:	2771
:	12 January 2023 08:47 CET
:	Biografische beschrijvingen mensen betrokken bij WO2

Namen

4. TOT SLOT

Deze *Handreiking* is tot stand gekomen in het kader van het project 'Mobilisatie, accommodatie, repressie en bevrijding. De oorlog in bekendmakingen (1939-1946)', in het kader van 75 jaar vrijheid. Het project, uitgevoerd tussen 2021 en 2023, was een samenwerkingsverband van Stichting Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG), de Groninger Archieven en Netwerk Oorlogsbronnen (NOB).

Voor meer informatie zie:

- een [aparte themapagina over bekendmakingen in oorlogstijd](#) op Oorlogsbronnen.nl
- een [explanation video over bekendmakingen in oorlogsbronnen](#) op Youtube
- een [longread over bekendmakingen in oorlogstijd](#) op Oorlogsbronnen.nl

Voor vragen kunt u terecht bij Netwerk Oorlogsbronnen (NOB) via info@oorlogsbronnen.nl.

LITERATUURLIJST EN WEBSITES

Literatuur

Historiek, 'Staatscourant verschijnt voor het laatst op papier,' (1 juli 2009)

<https://historiek.net/staatscourant-verschijnt-voor-het-laatste-op-papier/5117/>

Schaap, Erik. *Bekanntmachung/Bekendmaking. Het nazisme in affichevorm (1940-1945)*. Uitgeverij: Brave New Books, 2021.

Stichting Archiefpublicaties. *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*. 's Gravenhage: Stichting Archiefpublicaties, 2003.

Verzameling De Roos; affiches uit de jaren 1937-1948. Leeuwarden: Gemeentearchief Leeuwarden, 1990.

Websites

Archieven.nl, <https://www.archieven.nl/nl/>

BeeldbankWO2, <https://beeldbankwo2.nl/nl/>

Delpher, <https://www.delpher.nl/>

Encyclo, <https://www.encyclo.nl/>

Ensie.nl, <https://www.ensie.nl/>

Gemeente Groningen, <https://gemeente.groningen.nl/bekendmakingen-en-regelingen>

Het Geheugen, Delpher, <https://geheugen.delpher.nl/nl>

Kalender-365, <https://www.kalender-365.nl/kalender-2023.html>

Nationaal Comité 4 en 5 mei, <https://www.4en5mei.nl/>

[oorlogsmonumenten](https://www.oorlogsmonumenten.nl/)

Officielebekendmakingen.nl, <https://www.officielebekendmakingen.nl/>

Oorlogsbronnen, <https://www.oorlogsbronnen.nl/>

Oorlogsgravenstichting, <https://oorlogsgravenstichting.nl/>

Parlement.com, <https://www.parlement.com/>

Portal WO2, <https://www.tweedewereldoorlog.nl/>

Traces of War, <https://www.tracesofwar.nl/>

Wikidata, https://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:Main_Page

Wikipedia, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Hoofdpagina>

BIJLAGE: VOORBEELD BESCHRIJVINGSMODEL

Dit beschrijvingsmodel is gebruikt in het pilotproject 'Bekendmakingen in Oorlogstijd' bij de invoer van de bekendmakingen voor de webpresentatie op Oorlogsbronnen.nl.

